

REPUBLIEK SURINAME

**Nationaal Biodiversiteit Actie Plan
(NBAP)
2012-2016**

Februari 2013

Ministerie van Arbeid, Technologische Ontwikkeling en
Milieu

Nationaal Biodiversiteit Actie Plan (NBAP) 2012-2016

Februari 2013

**Mede-gefinancierd door en opgesteld voor het
Ministerie van Arbeid, Technologische Ontwikkeling en
Milieu**

Paramaribo, Suriname

**Mede-gefinancierd uit het project "Capacity building to
the Suriname Conservation Foundation (SCF)"**

Het Nationaal Biodiversiteit Actie Plan (NBAP) 2012-2016

Een publicatie van het Ministerie van Arbeid, Technologische Ontwikkeling en Milieu.

Een woord van dank gaat uit naar de verschillende partners die een bijdrage hebben geleverd aan de tot standkoming van deze publicatie en de Overheid van Suriname alsook de GEF/UNDP voor hun ondersteuning en financiële contributie ten behoeve van dit project.

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Lay-out en editing is gedaan door het Directoraat Milieu van het Ministerie van Arbeid, Technologische Ontwikkeling en Milieu.

Copyright: © Ministerie van Arbeid, Technologische Ontwikkeling en Milieu 2013

Het vermenigvuldigen van dit document voor educatieve en niet – commerciële doeleinden is toegestaan zonder schriftelijke toestemming te zijn verleend door de auteursrechthouder, tenzij de bron volledig erkend is. Bij het vermenigvuldigen van dit document voor wederverkoop of andere commerciële doeleinden dient eerst schriftelijke toestemming te zijn verleend door de auteursrechthouder.

Ondanks er bij de tot standkoming van dit document met veel inzet is getracht de juiste informatie te verspreken, stelt het Directoraat Milieu van het Ministerie van Arbeid, Technologische Ontwikkeling en Milieu zich niet aansprakelijk voor eventuele onnauwkeurigheden aanwezig in deze publicatie. De opvattingen die kenbaar zijn gemaakt in deze publicatie vertegenwoordigen niet noodzakelijkerwijs die van de Verenigde Naties, inclusief UNDP of andere lidorganisaties.

Foto geplaatst in de omslag: © met de complimenten van CI Suriname

Voorwoord

Het Ministerie van Arbeid, Technologische Ontwikkeling en Milieu is als verantwoordelijke instantie voor het nationaal milieubeleid belast met de coördinatie van activiteiten die onder de Conventie inzake Biologische Diversiteit uitgevoerd moeten worden.

De formulering van het Nationaal Biodiversiteits Actie Plan is één van deze activiteiten en dient als uitwerking van de Nationale Biodiversiteit Strategie. In de Nationale Biodiversiteit Strategie die in 2006 werd geformuleerd, is de vision statement opgenomen waarin is aangegeven dat Suriname haar biologische diversiteit waardeert en beschermt.

In het Nationaal Biodiversiteit Actie Plan welke als uitwerking van de NBS dient, zijn er voor de acht doelen, activiteiten geïdentificeerd die in lijn liggen met de uitvoering van de Conventie inzake de Biologische Diversiteit. Met dit actie plan geeft Suriname aan op welke wijze zij haar biodiversiteit zal blijven beschermen.

Tot slot wenst het Ministerie van Arbeid, Technologische Ontwikkeling en Milieu dank te zeggen aan diegenen die op welke wijze dan ook een bijdrage hebben geleverd aan de opmaak van dit actie plan.

In het bijzonder mogen genoemd worden de Global Environmental Facility (GEF), de United Nations Development Programme (UNDP), in het bijzonder de Overheid van Suriname, de leiding en staf van het Directoraat Milieu, de leden van de National Biodiversity Steering Committee (NBSC) en de consultants van Environmental Service & Support N.V. (ESS N.V.).

De Minister van Arbeid,
Technologische Ontwikkeling en Milieu,

Michael Miskin

Inhoudsopgave

Voorwoord	Error! Bookmark not defined.
Inhoudsopgave.....	6
Acroniemen en afkortingen	7
1 Inleiding.....	10
1.1 De doelen van de strategie	10
1.2 De doelen van het actieplan.....	11
1.3 NBAP acties voor de periode 2012-2016	12
1.4 De gefaseerde ontwikkeling van het actieplan	12
1.5 Gehanteerde methodiek	14
1.6 Nieuwe acties, reeds lopende activiteiten en dilemma's	15
1.7 De opbouw van dit document	16
2 Achtergrond	17
2.1 Wat is biodiversiteit?	17
2.2 Het belang, de bedreiging en het behoud van de biodiversiteit.....	17
2.3 Raamwerk voor behoud en duurzaam gebruik van de biodiversiteit ...	19
2.4 Belang- en rechthebbenden.....	20
2.5 Grondenrechten en FPIC.....	21
3 Van doelen naar acties.....	22
3.1 Behoud van de biodiversiteit	23
3.2 Duurzaam gebruik van de biodiversiteit.....	32
3.3 Toegang tot genetisch materiaal en geassocieerde traditionele kennis	41
3.4 Kennisverwerving door onderzoek en monitoring.....	50
3.5 Capaciteitsopbouw	59
3.6 Vergroten van het bewustzijn en 'empowerment'	65
3.7 Samenwerking op lokaal en internationaal niveau	71
3.8 Adequate financiering.....	78
3.9 Financieel overzicht	84
4 Vervolgstappen	88
4.1 Stappenplan	88
4.2 Prioriteiten en het maken van keuzes	88
4.3 NBAP inbedden in nationaal beleid	89
4.4 Uitvoering, monitoring en evaluatie	89

Acroniemen en afkortingen

ABS	Access and Benefit Sharing – toegang tot genetische hulpbronnen en de eerlijke en rechtvaardige verdeling van voordelen die uit benutting ervan voortvloeien
ACTO	Amazon Cooperation Treaty Organization
AdeKUS	Anton de Kom Universiteit van Suriname
ASFA	Associatie van Surinaamse Fabrikanten
ATM	Ministerie van Arbeid, Technologische Ontwikkeling en Milieu
BBS	Nationaal Herbarium van Suriname (instituut binnen AdeKUS)
BIS	Bauxiet Instituut Suriname
CARICOM	Caribbean Community and Common Market
CBD	Convention on Biological Diversity - VN conventie inzake biologische diversiteit
CBN	Capaciteitsfonds Bos en Natuur
CBO	Community-Based Organization – (lokale) gemeenschapsorganisatie
CELOS	Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek in Suriname
CI / CIS	Conservation International / Conservation International Suriname (Nationale tak van CI in Suriname)
CIFOR	Center for International Forestry Research
CITES	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora – internationale conventie m.b.t. de handel in bedreigde soorten
EIA / ESIA	Environmental (& Social) Impact Assessment
EU	European Union – Europese Unie
FAO	Food and Agriculture Organization
Fin	Ministerie van Financiën (met afdeling Ontwikkelingsfinanciering)
GEF	Global Environment Facility
GMO	Genetically Modified Organism
IDB / IADB	Inter-American Development Bank
IUCN	International Union for the Conservation of Nature
JP	Ministerie van Justitie en Politie
KKF	Kamer van Koophandel en Fabrieken
LBB	Dienst 's Lands Bosbeheer, onderdeel van ROGB
MDS	Meteorologische Dienst Suriname
MoU	Memorandum of Understanding
MUMA	Multiple Use Management Area

NB	Natuur Beheer - afdeling van LBB die gaat over natuur- en wildbeheer
NBAP	Nationaal Biodiversiteit Actie Plan
NBS	Nationale Biodiversiteit Strategie
NBSC	National Biodiversity Steering Committee – commissie die het werk van ATM in relatie tot de CBD stuurt en begeleidt
NCCR	Nationaal Coördinatie Centrum voor Rampenbeheersing
NCSA	National Capacity Self-Assessment – zelf-analyse van landelijke capaciteit
NGO	Non-Governmental Organization – niet-gouvernementele organisatie
NIMOS	Nationaal Instituut voor Milieu en Ontwikkeling in Suriname
NTFP	Non-Timber Forest Product – bosbijproduct (plantaardige en dierlijke producten uit het bos, met uitzondering van hout)
NZSC	Nationale Zoologische Collectie van Suriname (instituut binnen AdeKUS)
OvNL	Overheid van Nederland
OvS	Overheid van Suriname
OvVS	Overheid van de Verenigde Staten van Amerika
OW	Ministerie van Openbare Werken
RAP	Rapid Assessment Program - CI's programma voor biodiversiteitsstudies
ROGB	Ministerie van Ruimtelijke Ordening, Grond- en Bosbeheer
RO	Ministerie van Regionale Ontwikkeling
RvM	Raad van Ministers
SBB	Stichting Bosbeheer en Bostoezicht
SBF	Suriname Business Forum
SSB	Surinaams Standaarden Bureau
SCF	Suriname Conservation Foundation
SEA	Strategic Environmental Assessment – strategische milieustudie
STS	Stichting Toerisme Suriname
TBI	Tropenbos International
TCT	Ministerie van Transport, Communicatie en Toerisme
UNCCD	United Nations Convention to Combat Desertification – VN conventie woestijnvorming en landdegradatie
UNDP	United Nations Development Program – VN ontwikkelingsprogramma
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change – VN conventie klimaatsverandering
UNICEF	United Nations International Childrens Fund – VN fonds voor het kind
VIDS	Vereniging van Inheemse Dorpshoofden in Suriname
VSB	Vereniging Surinaams Bedrijfsleven

1 Inleiding

In het voorjaar van 2007 presenteerde Suriname haar Nationale Biodiversiteit Strategie (NBS), waarmee zij uitvoering gaf aan artikel 6a van de Conventie inzake Biologische Diversiteit (CBD¹) van de Verenigde Naties. Met de ondertekening van dit verdrag in 1992 te Rio de Janeiro en de ratificering hiervan door het Surinaamse parlement (de DNA) in 1996, verplichtte de Republiek Suriname zich ondermeer tot het formuleren van een dergelijke strategie. Suriname laat hiermee zien dat zij de bescherming en het duurzaam beheer en gebruik van haar biologische diversiteit serieus neemt. De volgende stap die werd uitgevoerd was het opstellen van het Nationaal Biodiversiteit Actie Plan (NBAP) waarvan artikel 6a van de CBD ook gewag maakt. In 2007 resulteerde dit in een 'Concept NBAP fase I', met de focus op de Kustvlakte van Suriname en op de zogenaamde kerndoelen van het NBAP (eerste drie NBAP doelen, zie paragraaf 1.2). In 2010 werd een aanvang gemaakt met fase II van de ontwikkeling van het NBAP, met de focus op de aanvulling van het NBAP met acties die betrekking hebben op het Binnenland. Het actuele document is daarvan het resultaat en is het finale concept NBAP voor geheel Suriname.

1.1 De doelen van de strategie

In de Nationale Biodiversiteit Strategie (NBS) worden zeven doelen onderscheiden, die daarin als volgt worden omschreven:

[begin citaat; vertaald uit het engels]

1. *"Biodiversiteit zal behouden worden in Suriname door de bescherming en verbetering van habitats en soorten op lokale, regionale en nationale schaal;*
2. *Het duurzaam gebruik van biologische, culturele en natuurlijke hulpbronnen tot uiting brengen / integreren in de lokale en nationale economie;*
3. *Onderzoek en educatie zal worden toegepast om toegang te verlenen tot milieuvriendelijke en veilige ontwikkeling, overdracht, manipulatie en gebruik van biotechnologie en gemanipuleerde organismen, en toegenomen verdeling van voordelen onder alle burgers met betrekking tot deze hulpbronnen;*
4. *Toegang tot genetische hulpbronnen en de ermee geassocieerde traditionele kennis en eerlijke en rechtvaardige verdeling van voordelen zal gereguleerd en gemonitord worden;*
5. *Institutionele capaciteit zal opgevoerd worden om de biodiversiteit duurzaam te beheren en monitoren;*

---

¹ De United Nations Convention on Biological Diversity (UNCBD of CBD), een van de drie Multilateral Environmental Conventions (MEAs), oftewel multilaterale milieuverdragen, die in 1992 te Rio de Janeiro tot stand gekomen zijn.

6. *Educatie- en communicatiekansen zullen (benut) worden ter verbetering van het bewustzijn in relatie tot biodiversiteit, culturele en natuurbehouds-planning, -beheer en monitoring op lokaal en nationaal niveau; en*
7. *Lokale participatie van gemeenschappen, (van de) wetenschappelijke en zakelijke gemeenschap bij planning, beheer en monitoring zal opgevoerd worden, alsook de participatie van andere landen, door middel van startegische samenwerkingsverbanden met onder andere, het Amazon Cooperation Treaty, SIDS en CARICOM.”*

[einde citaat]

Na een beknopte uitleg van deze doelen en wat hiermee wordt nagestreefd, wordt in de NBS bij elk doel het verband gelegd met specifieke artikelen van de CBD. Vervolgens geeft de strategie per doel een aantal suggesties voor de 'richtingen' ('directions') langs welke deze doelen gerealiseerd zouden kunnen worden. Deze richtingen lopen in feite enigszins vooruit op het NBAP, het actieplan.

1.2 De doelen van het actieplan

In het hierbij uitgewerkte actieplan (NBAP), is de inhoud van de doelen uit de NBS gehandhaafd en zijn de richtingen die zijn aangegeven in de NBS gehanteerd als initieel uitgangspunt voor de formulering van acties die dan samen met de belanghebbenden (inclusief actoren en rechthebbenden; zie 2.4) geevalueerd en eventueel aangepast zijn. Wat de structuur en formulering van de doelen betreft is enigszins afgeweken van de NBS om zaken overzichtelijker en begrijpelijker te maken. Naar analogie van de NBS is er in het actieplan voor gekozen om, per doel, de acties nader te ordenen onder hoofdingen, die subdoelen genoemd zijn. Een subdoel omvat steeds acties die logisch samenhangen, omdat ze betrekking hebben op, bijvoorbeeld, een bepaald deelaspect van de biodiversiteit, een specifieke sociaal- economische sector, of een bijzondere groep van belanghebben. Daarenboven is ervoor gekozen een achtste doelstelling op te nemen in het actieplan, namelijk een financiële doelstelling (zie beneden). Als gevolg van dit alles is een deel van de in de NBS aangegeven richtingen initieel herschikt of zelfs opgesplitst (i.e. geheel of gedeeltelijk verschoven van het ene naar het andere doel).

De acht doelen, zoals verder in dit actieplan gehanteerd, worden nader toegelicht in hoofdstuk 3 en kunnen kortweg als volgt weergegeven worden:

- 1. Behoud van de biodiversiteit;**
- 2. Duurzaam gebruik van de biodiversiteit;**
- 3. Gereguleerde toegang tot genetisch materiaal en geassocieerde kennis, met eerlijke en rechtvaardige verdeling van voordelen;**
4. Kennisverwerving door onderzoek en monitoring;
5. Capaciteitsopbouw;
6. Vergroten van het bewustzijn en 'empowerment' door onderwijs en communicatie;
7. Samenwerking op het lokale en internationale niveau; en

8. Duurzame financiering.

Het achtste doel van het NBAP heeft te maken met het financieren van de verschillende acties zoals deze zijn voorgesteld in dit actieplan. De suggesties met betrekking tot financiering binnen verschillende doelen uit de NBS zijn nu dus samengebracht onder de paraplu van deze achtste doelstelling.

Met de hierboven beschreven herschikking van doelen en richtingen van de NBS is het onderscheid benadrukt tussen zogenaamde kerndoelen (1-3: vetgedrukt in de opsomming hierboven) en ondersteunende doelen (4-8). De kerndoelen komen overeen met de hoofddoelen van de CBD (zie 2.3). De overige doelen zijn faciliterend, en maken het mogelijk om de drie kerndoelstellingen ook daadwerkelijk te realiseren.

1.3 NBAP acties voor de periode 2012-2016

Doelen kunnen enkel worden gerealiseerd als we bereid zijn om daadwerkelijk in actie te komen binnen een bepaald tijdsbestek. Bij het formuleren van de NBAP acties zijn een tweetal eenvoudige uitgangspunten gehanteerd om de uitvoering van het NBAP te bevorderen, of concreter uitgedrukt, om te zorgen dat het helder is wanneer actie ondernomen dient te worden en door wie.

Het eerste uitgangspunt is dat er een onderscheid gemaakt wordt tussen acties op korte termijn (aanvang binnen 1 á 2 jaren), op middellange termijn (aanvang binnen 3 tot 5 jaren), en op lange termijn (aanvang na 5 jaren). Acties die pas zouden moeten of kunnen aanvangen na 2016 maken in principe geen deel uit van het hierbij uitgewerkte actieplan. Acties die in de periode 2012-2016 zouden moeten aanvangen, kunnen doorlopen tot na 2016.

Het tweede uitgangspunt is dat in dit actieplan belangrijke belanghebbenden met name genoemd worden. Het behoud van de biodiversiteit raakt ons allen, maar de verantwoordelijkheid om actie te ondernemen of tenminste op gang te brengen ligt dikwijls meer binnen de competenties en mogelijkheden van de ene dan van de andere.

Op basis van het bovenstaande kan begrepen worden dat dit actieplan een beperkte levensduur heeft en dat er op een bepaald moment (in principe voor eind 2016) een nieuw actieplan zou moeten komen. Het zal dan ook nuttig zijn om het hierbij uitgewerkte NBAP 2012-2016 te monitoren en evalueren (zie hoofdstuk 4).

1.4 De gefaseerde ontwikkeling van het actieplan

Vanwege budgettaire beperkingen is de formulering van het NBAP gefaseerd uitgevoerd. Hierbij is gekozen voor een geografische fasering, waarbij een onderscheid is gemaakt tussen de Kustvlakte - inclusief de verstedelijkte gebieden - en het Binnenland. Twee fasen dus, waarbij in de eerste fase (I: in 2007) voorgestelde activiteiten met betrekking tot de Kustvlakte zijn beschreven, waarbij acties die vielen onder de kerndoelen, in detail uitgewerkt waren. Tijdens de tweede fase van dit project (II; 2010-2012) waren de activiteiten gericht op de uitwerking en inclusie van acties in relatie tot het Binnenland, en daarmee gericht op het completeren van het NBAP. Hierbij zijn ook acties die vallen onder de nevendoelelen in detail uitgewerkt.

Tijdens fase II zijn heel wat van de acties en subdoelen die geformuleerd waren in fase I bijgewerkt, met name de acties die in relatie staan tot kerndoel 3 en de vijf nevendoelelen. Sinds de publicatie van de NBS en het voorlopige NBAP (2007) zijn er immers ontwikkelingen geweest die geleid hebben tot enigszins veranderde omstandigheden en inzichten; ontwikkelingen zoals:

- toename van geplande en gerealiseerde bouw-, infrastructuur-, olie- en mijnbouwactiviteiten en toenemend energieverbruik in Suriname, wat gepaard is gegaan met een toename van impact-studies (EIA's / ESIA's) die in principe moeten resulteren in maatregelen om de mogelijke negatieve impact van deze ontwikkelingen op milieu en gemeenschappen te vermijden of tenminste te reduceren;
- verschuivingen in het beleid van de overheid, weg van de instelling van 'onafhankelijke' beheersautoriteiten, naar vormen van gedeelde verantwoordelijkheid voor het beheer, zoals co-management van beschermde gebieden door de nationale of lokale overheid en lokale belanghebbenden (hetgeen wel nog verder uitgewerkt en operationeel gemaakt moet worden);
- het formuleren van het Ontwikkelingsplan voor de periode 2012-2016;
- verschuiving van de aandacht binnen de internationale agenda naar klimaatsverandering en de UNFCCC en meer focus op de '*commonalities*' of overlappings van doelen en acties die in verband staan met de drie grote MEA's (de multilaterale milieuvverdragen UNCBD, UNCCD en UNFCCC);
- internationale erkenning van de fundamentele rechten van Inheemse en Tribale Volkeren en nationaal het inzetten van een traject om te komen tot de erkenning van de rechten van in stamverband levende gemeenschappen (Inheemsen en Marrons), dit ter oplossing van het zgn. grondenrechtenvraagstuk; en
- het bereiken van een internationaal accoord te Nagoya (Japan) in 2010, in het kader van de CBD en wel in relatie tot Access and Benefit Sharing (ABS), wat o.a. inhoudt dat landen die het Nagoya protocol ratificeren de principes van Free Prior & Informed Consent (FPIC) dienen te hanteren.

Er zijn additionele acties opgenomen in het NBAP die neerkomen op uitgebreidere consultaties van belanghebbenden en wordt de kwestie van rechten van gemeenschappen en FPIC ook besproken (zie 2.5). De impact van recente internationale en nationale ontwikkelingen op het NBAP van Suriname is dus evident.

Terugkomend op de gefaseerde uitvoering van de ontwikkeling van het NBAP, die ertoe heeft geleid dat zaken met betrekking tot de Inheemsen en Marrons pas tijdens de tweede fase in 2010 en 2011 aan de orde zijn gekomen. Het finale NBAP 2012-2016 document integreert de resultaten van beide fasen en is dan ook een nationaal document dat betrekking heeft op alle NBAP doelen zowel in relatie tot de Kustvlakte als het Binnenland van Suriname.

1.5 Gehanteerde methodiek

Het Ministerie van ATM streeft naar een breed politiek en maatschappelijk draagvlak voor dit actieplan. Het regelmatig consulteren van belanghebbenden en deskundigen is hiervoor het geëigende middel. Tijdens het formuleren van de diverse activiteiten is afgestemd met diverse deskundigen in de verschillende sectoren. Het gaat hierbij vooral om een deskundig oordeel te krijgen over de relevantie en vooral de haalbaarheid van de voorgestelde acties. Het actieplan moet immers in de eerste plaats en bovenal praktisch uitvoerbaar zijn. Bijeenkomsten met belanghebbenden hebben dan ook de basis gelegd voor een breed gedragen plan, waarbij de basis voor zowel de politieke als de maatschappelijke wil tot uitvoering van het actieplan is gelegd. Zo werden de volgende consultaties georganiseerd:

1. Opstart (*launch*) van het project, op 29 oktober 2007 in het NIMOS gebouw te Paramaribo, waarin de verschillende onderdelen en gefaseerde aanpak om te komen tot het NBAP nader werden toegelicht;
2. Individuele consultaties van belanghebbenden en deskundigen (per e-mail, telefoon, of tijdens een meeting), in de periode november tot en met december 2007, om input te krijgen in relatie tot specifieke acties, voornamelijk in relatie tot de Kustvlakte van Suriname;
3. Workshop voor belanghebbenden, op 5 december 2007 in het AdeKUS Guesthouse te Paramaribo, waarin de verschillende doelen en acties werden gepresenteerd, voornamelijk in relatie tot de Kustvlakte; hierbij kregen de deelnemers de gelegenheid kennis te nemen van en te reageren op een eerste NBAP concept;
4. *Focal meetings*² op 12 en 13 juli 2010 op het kantoor van ESS, om te komen tot prioritaire acties ten aanzien van de doelen 4, 5, 6, 7 en 8;
5. *Focal meetings* met in de stad gevestigde vertegenwoordigers / vertegenwoordigende organisaties van de Inheemsen en Marrons, op 20 juli 2010 op het kantoor van ESS, om een inzicht te krijgen in de focus en prioriteiten ten aanzien van de acties die te maken hebben met het Binnenland en de Inheemsen en Marrons;
6. Informeren van bewoners in het Binnenland, met name de Inheemsen en Marrons (eind maart – begin april 2011) via hun vertegenwoordigers tijdens een workshop op 6 April 2011 in het NAKS gebouw te Lelydorp, om na te gaan wat de inzichten zijn over problemen en acties in relatie tot biodiversiteit, met name in relatie tot het Binnenland en de Inheemsen en Marrons;
7. NBAP validatie workshop op 14 April 2011, in het University Guesthouse te Paramaribo, waarbij vertegenwoordigers van belanghebbenden en deskundigen uitgenodigd waren en de gelegenheid kregen te reageren op aanpassingen die gepleegd waren aan het NBAP sinds 2007.

---

² Hiermee wordt bedoeld een meeting met een selecte groep van vertegenwoordigers van belang- en rechthebbenden en experts, rond een specifiek NBAP onderwerp.

Activiteiten om te komen tot een integraal NBAP werden in 2010-2011 gecombineerd met activiteiten om te komen tot een integraal Nationaal Klimaat Actie Plan (NKAP), waarvoor de Binnenland-acties ook nog geformuleerd moesten worden. Om die reden zijn tijdens de laatste twee bovenvermelde consultaties ook zaken besproken die te maken hebben met klimaatsverandering. De klimaat-gerelateerde acties die daaruit zijn voortgevloeid zijn niet verwerkt in het NBAP, maar in het NKAP.

1.6 Nieuwe acties, reeds lopende activiteiten en dilemma's

In dit Nationaal Biodiversiteit Actie Plan (NBAP) worden een groot aantal nieuwe activiteiten beschreven en voorgesteld. Hierdoor zou het beeld kunnen ontstaan dat er tot heden nauwelijks iets gedaan is in Suriname rondom biodiversiteit en de CBD, of dat eerder ondernomen acties niet succesvol waren. Zo'n zwart-wit beeld is niet correct en de realiteit is complex en verdient een genuanceerde analyse. Suriname heeft zich gedurende decennia structureel ingespannen voor het behoud en beheer van haar nationale biodiversiteit. Suriname is dan ook geruime tijd beschouwd als een voorbeeld en voorloper op het gebied van natuurbeheer en natuurbehoud in de Tropen. De 'traditionele' inspanningen die nog steeds geleverd worden, moeten gecontinueerd worden, terwijl er additionele 'innovatieve' acties vereist zijn rondom de thema's die in de CBD en NBS aan bod komen. Er manifesteren zich twee dilemma's waarvoor hier speciale aandacht wordt gevraagd.

Het NBAP is in essentie gebaseerd op de eerder in de NBS geformuleerde richtingen, meestal richtingen die verandering moesten brengen in de situatie die er bestond in de periode onmiddellijk voorafgaand aan 2007. De focus van het NBAP is dan ook op acties die een aanvulling zijn op activiteiten die reeds plaatsvonden voor 2007. Door in het NBAP de nadruk te leggen op deze aanvullende acties, bestaat het gevaar dat fondsen en overige middelen die momenteel beschikbaar zijn voor de uitvoering van reeds lang lopende activiteiten, radicaal geheralloceerd worden. Door dit te doen zouden deze reeds lang lopende activiteiten (die concreet bijdragen aan het behoud en duurzaam gebruik van de biodiversiteit) mogelijkerwijze kunnen stagneren, of misschien zelfs geheel stilvallen. Het valt zeer te betwijfelen of dat een goed plan is. De oplossing van dit dilemma is dat het op de NBS gebaseerde NBAP nadrukkelijk als aanvullend of complementair moet worden gezien. Er moet wel gesteld worden dat sommige acties die in de NBS in het vooruitzicht gesteld waren, ondertussen al lopen, hoewel geen enkel van ze afgerond lijkt te zijn; andere zijn ondertussen minder relevant, vanwege gewijzigde omstandigheden en inzichten (zie 1.4).

Het tweede dilemma houdt hiermee verband en is dat er geen helder en actueel overzicht bestaat van wie wát inmiddels reeds in uitvoering heeft en welke uitgaven door de overheid en anderen momenteel gedaan worden in relatie tot biodiversiteit. Het was dan ook in de NBAP context dikwijls niet helder wat of doorgezet of aangepast moet worden en welke extra middelen hiervoor nodig zouden zijn. Deze tekortkoming heeft haar oorsprong in de NBS waarin de preciese motieven voor de diverse richtingen niet helder zijn aangegeven, noch zijn onderbouwd met 'baseline' informatie, of een analyse van sterktes, zwaktes, kansen, bedreigingen of van bestedingen en realisaties. In afwezigheid van zo'n

baseline of analyse is er bij de ontwikkeling van het NBAP gepoogd om dit dilemma op te lossen door de in de NBS voorgestelde acties te bespreken met zowel experts als belanghebbenden die op de hoogte zijn van de ontwikkelingen binnen de Surinaamse overheid en maatschappij in het algemeen.

1.7 De opbouw van dit document

Bij het opstellen van dit NBAP document is gekozen voor een opsomming van acties in de vorm van geannoteerde tabellen, met korte, toelichtende beschrijvingen. Dit vormt de kern van dit NBAP en is weergegeven in hoofdstuk 3.

Hieraan voorafgaand worden in hoofdstuk 2 enige achtergronden van dit actieplan geschetst, waarbij ondermeer wordt ingegaan op de diverse begrippen rondom biodiversiteit, en het internationale en nationale raamwerk in relatie tot de biodiversiteit.

Tenslotte wordt in hoofdstuk 4 ingegaan op de volgende stappen die ondernomen moeten worden om te komen tot een concrete uitvoering van de in dit plan uitgewerkte acties.

2 Achtergrond

2.1 Wat is biodiversiteit?

Het begrip biodiversiteit wordt gebruikt om de enorme verscheidenheid aan levende wezens, levensgemeenschappen en genetisch materiaal aan te duiden. De meeste biologen zien de mens als een integraal deel van de biodiversiteit, maar het ruimere publiek ziet de biodiversiteit eerder als de levende natuur exclusief de mens. Biodiversiteit kan gezien worden als de verscheidenheid aan levende, biologische hulpbronnen, op drie niveaus:

1. De diversiteit aan **ecosystemen**, zoals de zee, de rivieren en kreken en de bossen en savannes.

Met levensgemeenschap (Engels: *community*) wordt primair een samenleving van levende wezens bedoeld. De technische termen ecosysteem (Engels: *ecosystem*) en habitat worden meer gebruikt, en hebben betrekking op levensgemeenschappen inclusief de niet-levende omgeving, bijvoorbeeld een bos inclusief de bodem.

2. De diversiteit aan levende wezens, of **biologische soorten**, met name planten- en diersoorten, maar ook paddestoelen en micro-organismen die deel uitmaken van levensgemeenschappen.

Levende wezens behoren tot verschillende biologische soorten, kortweg soorten (Engels: *species*). Verschillende soorten zien er verschillend uit, gedragen zich verschillend en kruisen onderling haast nooit in de natuur.

Een groep van individuen van dezelfde soort die zich onderling vrijelijk kunnen voortplanten heet een populatie. (Engels: *population*).

3. De diversiteit aan genetisch materiaal, of **genen**, de informatiebouwstenen van de biologische soorten.

Elke individueel levend wezen bevat genetisch materiaal, erfelijk materiaal dat is opgebouwd uit de zogenaamde genen; de genen worden overgedragen van ouder op nageslacht. Het lichaam van een individu ontwikkelt zich op basis van de basis-informatie die opgeslagen ligt in zijn genen. De genetische informatie dient met name om de complexe chemische stoffen aan te maken die op hun beurt dienen om het lichaam op te bouwen en te laten functioneren.

2.2 Het belang, de bedreiging en het behoud van de biodiversiteit

Het belang van de biodiversiteit voor de mens kan als volgt worden samengevat:

- **levert biologische producten**, die in principe onuitputtelijk zijn indien verantwoord geoogst, zoals: vruchten, sierplanten, huisdieren, vlees, vis, hout voor constructie en als brandstof en medicinale planten;
- **verleent ecologische diensten** die 'gratis' zijn, zolang ecosystemen intact blijven, zoals: productie van drinkwater, zuivere lucht en vruchtbare bodem, balanceren van het klimaat en hydrologie, bescherming tegen erosie, afbraak van afvalstoffen, de bestuiving van gewassen, en de verspreiding van zaden;

- **resulteert in sociale voordelen** zoals: het bieden van onderwerpen voor studie, het dienen als bron van inspiratie en innovatie, en het geven van gelegenheid tot recreatie en spiritueel 'opladen'.

De mens wordt algemeen gezien als de belangrijkste actuele bedreiging van de biodiversiteit. Als gevolg van globalisatie, industrialisatie en bevolkingstoename is er een enorme druk ontstaan op de natuurlijke ecosystemen en soorten. In Suriname is de bevolkingsdruk nog laag en heeft zich relatief weinig industrie ontwikkeld, met als gevolg dat de biodiversiteit hier nog maar weinig onder druk staat. Toch is het duidelijk dat de kolonisatie door Europeanen sinds de 17de eeuw, de recente groei van de bevolking en de expansie van infrastructuur, landbouw en mijnbouw, geleid heeft tot het terugdringen van het natuurbos en het verdwijnen van wild, zeker in de intensief gebruikte delen van de Kustvlakte. Ook in het Binnenland, tenminste daar waar de bevolkingsdruk groot is en daar waar de toegang gemakkelijk is voor jagers en vissers uit stedelijke gebieden, zijn populaties van grotere vis- en wildsoorten achteruit gegaan. Er is in Suriname ook een achteruitgang merkbaar in het gebruik van inheemse talen, kennis en kunde die in verband lijkt te staan met de achteruitgang van de biodiversiteit.

Vertegenwoordigers van de Inheemsen en Marrons die aanwezig waren op de eerder genoemde workshop op 6 April 2011 (gehouden te NAKS) stelden dat ze in een achterstandpositie verkeren ten opzichte van de bevolking in de Kustvlakte van Suriname en is dat een belangrijke bedreiging voor de biodiversiteit. Zij stelden verder dat een gebrek aan lokale werkgelegenheid hun noopt om niet-duurzame activiteiten te ontplooiën in hun leefgebied zoals commerciële jacht en het overmatig kappen van bos voor zwerflandbouw. Het gebrek aan stroomvoorziening zou tevens ervoor zorgen dat men voedsel (b.v. vlees) niet lang kan houden en daarom gedwongen is meer te jagen, vissen, etc. dan strikt noodzakelijk. Echter stelden ze ook dat de intrede van de geldeconomie in het Binnenland zorgt voor achteruitgang van de biodiversiteit: respect voor het traditionele gezag van dorpen neemt af en traditioneel duurzaam gebruik van het land en de biodiversiteit wordt steeds minder toegepast. Dit wordt ook gezien als een bedreiging voor traditionele kennis, die verloren kan gaan, of verhandeld kan worden buiten de traditionele, collectieve eigenaren om.

Ecosystemen worden *in-situ* behouden, dat wil zeggen door representatieve gebieden in hun natuurlijke toestand te laten. Bedreigde planten- en diersoorten worden ook *in-situ* behouden door hun natuurlijk leefgebied te behoeden voor verdere aantasting door de mens en door een verbod in te stellen op het doden of verwijderen van exemplaren van die soorten. Genetisch materiaal wordt behouden door verschillende, liefst grote populaties van soorten in stand te houden en door incidentele kruising van dieren uit verschillende populaties. Sommige soorten zijn ondertussen uitgeroeid in het wild en moeten *ex-situ* behouden worden, wat wil zeggen dat ze gekweekt worden in zoo's of wildparken om eventueel later opnieuw uitgezet te worden in de natuur. Van soorten of variëteiten die aan het verdwijnen zijn, wordt tegenwoordig het genetische materiaal opgeslagen.

De basisgedachte achter duurzaam gebruik is dat de biodiversiteit een hernieuwbare bron is van producten, diensten en andere voordelen die van levensbelang zijn voor de mens en dat vermeden wordt om die bron aan te tasten door overconsumptie; anders verminderen de voordelen op langere termijn. Het blijft de vraag in hoeverre de term 'duurzaam' gekoppeld kan worden aan bepaalde vormen van gebruik van biologische hulpbronnen en eraan gerelateerde culturele hulpbronnen. Er zijn verschillende aspecten aan duurzaamheid, op zijn minst:

- ecologische duurzaamheid: de hulpbron moet blijven bestaan of regenereren, ondanks exploitatie;
- economische duurzaamheid: de van de hulpbron afgeleide producten en/of diensten moeten voldoende economische voordelen of inkomsten opleveren; en
- sociaal-culturele duurzaamheid: de gebruiksactiviteiten moeten passen binnen het sociale en culturele kader van de gemeenschap.

De vraag die bijvoorbeeld gesteld kan worden is of landbouw en toerisme als duurzaam gekwalificeerd kunnen worden gezien. Bij landbouw komt het sowieso neer op een zware verstoring van de natuurlijke biodiversiteit en toerisme leidt tot ingrijpende sociaal- culturele veranderingen. Het begrip duurzaam gebruik is nogal rekbaar en voor velerlei interpretatie vatbaar; het komt in de praktijk dikwijls neer op vormen van gebruik die, voor zover redelijkerwijze mogelijk, gepaard gaan met preventie, reductie en/of herstel van eventuele schade aan de biodiversiteit en het milieu in het algemeen.

De uitdaging is om het concept van duurzaamheid om te zetten in de praktijk. Daarvoor zullen regels vastgesteld moeten worden, zoals bijvoorbeeld in relatie tot toelaatbare oogstniveaus. Het concept van duurzaamheid is echter niet zo eenvoudig te hanteren. Het oogsten van een product kan gemakkelijk een ander product of andere dienst die het ecosysteem levert negatief beïnvloeden. Er zijn neven- effecten te verwachten van elke vorm van consumptief gebruik, dat wil zeggen gebruik waarbij tenminste een deel van de biodiversiteit gedood of verwijderd wordt. Niet- consumptief gebruik van de biodiversiteit, zoals natuurtoerisme, wordt gezien als extreem duurzaam vanuit een zuiver ecologisch perspectief.

Duurzaamheid heeft een enigszins andere betekenis in relatie tot activiteiten die in de meeste gevallen grote schade aanrichten aan de biodiversiteit, zoals mijnbouw. Het gaat dan om het vermijden van excessieve schade en het herstel van wat beschadigd is, in die zin dat de capaciteit van het ecosysteem om duurzaam producten, diensten en andere voordelen op te leveren, hersteld wordt. Dikwijls is volledig herstel, restauratie genoemd, niet mogelijk, en wordt er overgegaan tot rehabilitatie, gedeeltelijk herstel.

2.3 Raamwerk voor behoud en duurzaam gebruik van de biodiversiteit

In de context van dit actieplan, is uiteraard het belangrijkste internationale verdrag, de VN Conventie inzake Biologische Diversiteit (de CBD), zoals

overeengekomen te Rio de Janeiro in 1992. De belangrijkste doelen van de CBD zijn:

- het behoud van de biodiversiteit;
- het duurzaam gebruik van de biodiversiteit; en
- de toegang tot en de eerlijke en rechtvaardige verdeling van de voordelen van het gebruik van de biodiversiteit.

Het beleid van Suriname in relatie tot de biodiversiteit is primair terug te vinden in de Nationale Biodiversiteit Strategie (NBS). Er is in Suriname geen raamwet in relatie tot de biodiversiteit in het bijzonder, maar er zijn wel specifieke wetten die gericht zijn op het behoud en bescherming van de biodiversiteit (o.a. voor de instelling van beschermde gebieden, voor wildbeheer, voor het beheer van visstanden en voor bosbeheer). Suriname heeft een milieuraamwet in voorbereiding die ook van groot belang zal zijn voor het behoud en duurzaam gebruik van de biodiversiteit.

De belangrijkste ministeries in Suriname die te maken hebben met de biodiversiteit zijn die van Arbeid, Technologische Ontwikkeling en Milieu (ATM), van Ruimtelijke Ordening, Grond- en Bosbeheer (ROGB) en van Landbouw, Veeteelt en Visserij (LVV). ATM is verantwoordelijk voor het algemene beleid in relatie tot de biodiversiteit, terwijl ROGB en LVV verantwoordelijk zijn voor het beheer van de wilde en gedomesticeerde biodiversiteit. Andere ministeries aan wie ook biodiversiteitsrelateerde taken zijn toebedeeld zijn o.a. die van Natuurlijke Hulpbronnen (NH), Openbare Werken (OW) en Transport, Communicatie en Toerisme (TCT), omdat ze respectievelijk invulling geven aan het beleid van de overheid op het gebied van exploitatie van natuurlijke hulpbronnen (o.a. mijnbouw), infrastructuur en toerisme.

In het maatschappelijk middenveld van Suriname zijn de lokale gemeenschappen van groot belang, met name de Inheemse en Marron gemeenschappen en de met hun geassocieerde NGO's en CBO's. Ook belangrijk zijn overkoepelende en milieu-gerelateerde organisaties die actief zijn binnen Suriname, het bedrijfsleven (onder meer georganiseerd in een aantal verenigingen), ondersteunende financieringsmechanismen, multilaterale organisaties en buitenlandse overheden met vertegenwoordiging, programma's of projecten in Suriname.

2.4 Belang- en rechthebbenden

Het woord belanghebbenden (Engels: *stakeholders*) kan ruim geïnterpreteerd worden. Het kan ook actoren en rechthebbenden (Engels: *rightholders*) omvatten. Op de eerder genoemde workshop op 6 April 2011 (gehouden te NAKS) en tijdens één van de focal meetings, stelden vertegenwoordigers van organisaties die de belangen van de Inheemsen behartigen dat de Inheemsen beschouwd dienen te worden als rechthebbenden en ook zo aangeduid dienen te worden; volgens hen is de term belanghebbenden ongepast. In NBAP verband speelt dit op zijn minst in de specifieke context van toegang tot genetische hulpbronnen in traditionele leefgebieden en in relatie tot traditionele kennis³. Dit

---

³ Op basis van het Nagoya ABS protocol, wat echter nog niet geratificeerd is door Suriname.

zou nader bekeken kunnen worden in het kader van de nationale aanpak van het zogenaamde grondenrechtenvraagstuk (zie 2.5).

Het woordgebruik is een gevoelig punt omdat het gerelateerd is aan juridische geschillen tussen de staat Suriname en de Inheemsen en Marrons (en organisaties die opkomen voor hun belangen).

2.5 Grondenrechten en FPIC

Op basis van de Grondwet van de Republiek Suriname (1987) is al het Surinaamse grondgebied, behoudens eigendomsterreinen, 'domein' van de Staat. Noch dit decreet, noch de Grondwet (1987; gewijzigd in 1992) voorziet in collectieve rechten op eigendom, terwijl de Inheemsen en Marrons deze rechten wel claimen op basis van internationaal recht.

Suriname heeft in 2007 in de VN haar stem uitgebracht voor de *UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*. De regering van Suriname heeft zich verbonden aan het oplossen van het zogenaamde grondenrechtenvraagstuk. De kern hiervan is de erkenning van collectieve eigendomsrechten van Inheemsen en Marrons op onder andere de grond die ze traditioneel bewonen en bewerken. Hoewel deze rechten nog niet formeel erkend worden in Suriname's nationale wetgeving, heeft Suriname zich internationaal al verbonden om ze te erkennen. Er moet nog een nationale vertaalslag plaatsvinden in Suriname. De oplossing van het grondenrechtenvraagstuk is een randvoorwaarde om toegang tot en het gebruik van traditionele kennis m.b.t. biodiversiteit in goede banen te leiden, welke ook een bijdrage levert tot het behoud en het duurzaam gebruik van de biodiversiteit.

Een zaak die nauw hiermee samenhangt is het betrekken van lokale gemeenschappen (met name van Inheemsen en Marrons) bij ontwikkelingsplannen en beleidsformulering die van invloed is op hun rechten, cultuur, leefgewoonten en / of leefgebied, conform het principe van *Free and Prior Informed Consent* (FPIC). Volgens dit principe moet de lokale bevolking een zekere formele rol en beslissings-bevoegdheid krijgen bij diverse ontwikkelingsprocessen. Vertegenwoordigers en vertegenwoordigende organisaties van Inheemsen en Marrons dringen aan op het toepassen van FPIC bij het uitstippelen van beleid, het ontwikkelen van projecten en het uitvoeren daarvan, alsook met betrekking tot verschillende acties die vermeld staan in het huidige NBAP.

3 Van doelen naar acties

De Nationale Biodiversiteit Strategie (NBS) besluit met een paragraaf waarin de aanzet wordt gegeven tot de formulering van een actieplan. Hierin wordt gesteld dat het wenselijk is om per voorgestelde actie duidelijkheid te bieden m.b.t. de volgende punten:

- Het instituut, de personen of organisaties die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering, en overigen die betrokken dienen te zijn;
- De noodzakelijke *input* - mensen en middelen (organisatie, logistiek en infrastructuur);
- Het belang van activiteiten (groot, beperkt, weinig) en de prioriteit (korte, middellang en lange termijn);
- De *output* (= *milestones* in de NBS) die meetbaar moet zijn in het kader van latere monitoring en evaluatie van het plan;
- Het geschatte **additionele** budget nodig voor implementatie, en potentiële financieringsbronnen;
- Eventuele afbreukrisico's, of in de positieve zin: noodzakelijke condities om acties op te starten of te laten slagen.

Voorgestelde acties zijn in de paragrafen hieronder samengevat in de vorm van tabellen. Om zaken overzichtelijk te maken, zijn binnen elk doel de acties gegroepeerd onder hoofdingen, die we als subdoelen aanduiden. Acties van algemeen belang zijn in de tabellen geplaatst in geel ingekleurde vakjes; acties die exclusief of in hoofdzaak relevant zijn met betrekking tot de Kustvlakte (en de verstedelijkte gebieden) zijn geplaatst in oranje ingekleurde vakjes, en acties die exclusief of in hoofdzaak van belang zijn met betrekking tot het Binnenland in groen ingekleurde vakjes. In elke tabel is bovenaan een overzicht te vinden van belangrijke punten, inclusief het totaal van de geschatte additionele kosten voor het uitvoeren van de acties. Zie ook het schematisch overzicht hieronder.

<i>gewenste acties</i>	
Overzicht	(beknopte samenvatting van alle acties binnen het subdoel)
gele actie	= actie van algemeen belang
oranje actie	= actie exclusief / voornamelijk van belang met betrekking tot de Kustvlakte (inclusief verstedelijkte gebieden)
groene actie	= actie exclusief / voornamelijk van belang met betrekking tot het Binnenland

Acties die op korte termijn moeten aanvangen – in principe in de eerste twee jaren – of op de middellange termijn – in principe binnen drie tot vijf jaren na publicatie van het NBAP – zijn volledig uitgewerkt (qua input, output, belang, prioriteit, kosten, etc.). Acties die pas daarna ondernomen dienen te worden zijn wel summier opgenomen, maar niet in detail uitgewerkt.

3.1 Behoud van de biodiversiteit

Het behoud van de biodiversiteit is een hoofddoel van de CBD en van de NBS. Een basisgedachte is dat de mondiale biodiversiteit behouden blijft doordat lidlanden maatregelen treffen om specifieke gebieden binnen hun territorium zo intact mogelijk te houden – de zogenaamde beschermde gebieden. In Suriname zijn dat momenteel de door de overheid aangewezen natuurreservaten, natuurparken en Multiple Use Management Areas (MUMAs). In Suriname zijn er o.a. in de traditionele leefgebieden van de Inheemsen door laatstgenoemden zelf zogenaamde "beschermde gebieden" aangewezen. Deze gebieden hebben echter niet de wettelijke status van beschermde gebieden conform de nationale wetgeving. Het ter plekke behouden van ecosystemen, inclusief populaties van biologische soorten en hun genetisch materiaal, wordt aangeduid als *in situ* bescherming. Zogenaamde *ex situ* bescherming – behoud van soorten in door de mens ingerichte tuinen, zoo's of parken – is ook een optie, maar hierop ligt in Suriname niet de nadruk. Er wordt bij de instelling van beschermde gebieden in de regel gestreefd naar de representatie van alle ecosystemen en het beschermen van de leefomgeving van bedreigde diersoorten. De bescherming buiten formeel beschermde gebieden is echter ook van belang, met name voor kwetsbare soorten, aangezien deze beschermde gebieden slechts een beperkt deel van het territorium van een land omvatten (actueel in Suriname ca. 14 %). Belangrijke planten- en dierenpopulaties zijn aanwezig buiten de formeel beschermde gebieden. Met name dieren houden zich niet aan door de mens bepaalde grenzen van gebieden (of zelfs landen), die in veel gevallen slechts op papier begrensd zijn.

Het moge dan ook duidelijk zijn dat het behoud van de biodiversiteit in verband staat met de planning van landgebruik. Er is ook een verband met het risico en de respons op rampen. De keuze van de locaties van beschermde gebieden moet weloverwogen gebeuren; enerzijds moeten landgebruiksconflicten vermeden worden en anderzijds moeten de gebieden niet te kwetsbaar zijn voor rampen, zowel natuurrampen (zoals droogtes en overstromingen) als industriële rampen (zoals vervuiling met olie en afvalstoffen, en branden). De biodiversiteit buiten formeel beschermde gebieden kan in belangrijke mate beschermd worden op basis van strategische milieustudies (*Strategic Environmental Assessment; SEA*) of project-gebonden milieu-impact studies (*Environmental (and Social) Impact Assessment; E(S)IA*), waarbij het uitgangspunt is dat milieuschade voorkomen, gereduceerd of hersteld moet worden. In Suriname wordt dit uitgangspunt reeds enige tijd toegepast, zeker in relatie tot grootschalige mijnbouw en het wordt in toenemende mate ook toegepast bij infrastructuur-projecten en projecten voor het grootschalige gebruik van biologische hulpbronnen, zoals ecotoerisme en plantage-aanleg. Hiermee is dan tevens een link gelegd tussen behoud en gebruik van de biodiversiteit. Speciale aandacht is nodig voor het

voorkomen dat vreemde en potentieel gevaarlijke stoffen, voorwerpen en organismen (met name *invasive species*⁴) terecht komen in natuurlijke ecosystemen. Deze kunnen zich verspreiden en eventueel grote schade aanrichten aan de lokale biodiversiteit. Hierbij kan gedacht worden aan plasticzakken die in het water terechtkomen en zeeschildpadden kunnen laten stikken die ze opslokken, giftige chemische stoffen die gebruikt worden in de industrie (zoals kwik, dat dieren vergiftigt) en aan exotische onkruiden die inheemse planten verdringen, vreemde ziektes die inheemse planten en dieren doden en exotische dieren, zoals Tilapia's (*Oreochromis mossambicus*), die veel inheemse vissen en hun voedsel opeten.

Doel 1: Behoud van de biodiversiteit

Het behoud van de biodiversiteit is mogelijk door de bescherming van ecosystemen in een stelsel van beschermde gebieden en additionele bescherming van kwetsbare soorten zowel binnen als buiten beschermde gebieden. Hierbij wordt de biodiversiteit ter plekke - *in situ* - behouden en blijft ze volledig beschikbaar voor toekomstig gebruik. In dit kader passen ook maatregelen om te komen tot een planning van landgebruik en tot het voorkomen, verminderen of herstellen van excessieve schade aan de biodiversiteit die het gevolg is van menselijke activiteiten, maar ook het gevolg kan zijn van natuurrampen.

Subdoel 1.1: Aangepaste nationale wetten en regels voor het behoud van de biodiversiteit binnen en buiten beschermde gebieden

De nationale wet- en regelgeving in relatie tot het behoud van de biodiversiteit dient verder aangepast te worden in overeenstemming met internationale verplichtingen. Aanpassing is ook nodig om regulering effectiever en beter toepasbaar te maken, met name door delegering van taken. De nadruk ligt hier op wetten en regels die betrekking hebben op beschermde gebieden en kwetsbare soorten die *in situ* bescherming behoeven. Bij het formuleren van wet- en regelgeving dient rekening gehouden te worden met het grondenrechtenvraagstuk. Er moet nagegaan worden of de lokale gemeenschappen zelf beschermde gebieden kunnen beheren in gebieden die ze traditioneel gebruiken.

---

⁴ Met *invasive species* worden biologische soorten (planten, dieren, en micro-organismen) bedoeld die meestal niet van nature in Suriname voorkomen, maar met opzet of per ongeluk geïntroduceerd zijn door de mens, en als gevolg daarvan zich verspreiden en voortplanten in de natuur, dikwijls ten koste van inheemse soorten, en mogelijk met nadelige gevolgen voor de natuur en de mensen in Suriname.

Gewenste acties	Benodigde input	Verwachte output	Belang / prioriteit	Verantwoordelijkheid	Budget indicatie	Budget bron	Opmerkingen
Overzicht	vnl. juridische / technische expertise; consultants	# analyse-resultaten, (concept) wetten, etc.	groot / korte tot middellange termijn	vnl. ATM i.s.m. ROGB, LVV, NH	SRD 345.000	OvS, SCF, GEF	inzet ambtenaren nodig
1. inventariseer verplichtingen op basis van relevante internationale verdragen	Juridische / technische expertise; consultant	geannoteerd overzicht verdragen en verplichtingen	groot / korte termijn	ATM i.s.m. BUZA, ROGB, LVV, NH	SRD 45.000	OvS	inzet staf ministeries nodig
2. vergelijk verplichtingen met bestaande nationale wetten / regels	Juridische / technische expertise; output uit 1; consultant	analyse discrepanties wetten / regels en verplichtingen	groot / korte termijn	ATM i.s.m. ROGB, LVV, NH	SRD 45.000	OvS, SCF, GEF	inzet staf ministeries nodig
3. evalueer opties instelling beschermde gebieden door gemeenschappen	consultant; meningen belanghebbenden	analyse en concrete aanbevelingen voor aanpassingen wet / regelgeving	groot / korte termijn	ATM i.s.m. ROGB, RO en belanghebbenden	SRD 90,000	OvS, SCF, GEF	consultaties met belanghebbenden nodig
4. evalueer effectiviteit huidige nationale wetten / regels	consultant; data uit het veld; meningen belanghebbenden	analyse en concrete aanbevelingen voor aanpassingen wet / regelgeving	groot / korte tot middellange termijn	ATM i.s.m. ROGB, LVV, NH, RO en belanghebbenden	SRD 90,000	OvS, SCF, GEF	consultaties met belanghebbenden nodig, en analyse velddata

5. pas, waar nodig, wet en regelgeving aan en tevens terminologie (bijv. conform IUCN)	Juridische expertise; output uit 2, 3 en 4; consultant	concepten aangepaste wetten / regels	groot / korte tot middellange termijn	ATM i.s.m. LVV, NH, RO	SRD 60.000	OvS	inzet staf diverse ministeries nodig, consultant
6. keur aangepaste wet / regelgeving goed	Politieke goedkeuring; output uit 5	bekrachtigde aangepaste wetten en regels	groot / korte tot middellange termijn	RvM, Staatsraad en Parlement i.s.m. ATM, ROGB, LVV, NH, RO	SRD 15.000	OvS	inzet politieke ambtsdragers nodig

Subdoel 1.2: De biodiversiteit van Suriname behouden in een adequaat en effectief nationaal stelsel van beschermde gebieden en in gebieden die buiten dat stelsel vallen

Het nationale stelsel van wettelijk beschermde gebieden heeft uitbreiding om te komen tot 100 % vertegenwoordiging van alle ecosystemen en biologische soorten. Beschermde gebieden dienen zodanig gelocaliseerd te worden dat landgebruiksconflicten zoveel als mogelijk vermeden worden. Het stelsel van beschermde gebieden dient effectief beheerd te worden om de gewenste bescherming te kunnen garanderen, zowel in de Kustvlakte (waar MUMAs zijn ingesteld) als in het Binnenland (waar natuurrezervaten zijn ingesteld). Bepaalde kwetsbare biologische soorten behoeven ook bescherming buiten de formeel beschermde gebieden, met name bedreigde diersoorten met een hoge mobiliteit en een groot territorium en endemische soorten (i.e. soorten die uniek zijn voor een bepaald gebied) die enkel buiten de actueel beschermde gebieden voorkomen. Bij het instellen van nieuwe beschermde gebieden dient rekening gehouden te worden met de issue van toekenning en ordening van tribale grondenrechten.

Gewenste acties	Benodigde input	Verwachte output	Belang / Prioriteit	Verantwoordelijkheid	Budget indicatie	Budget bron	Opmerkingen
Overzicht	# data, consultaties, consultants, ...	aanbevelingen, plannen, regelingen, ...	groot tot beperkt / korte tot lange termijn	vnl. ROGB i.s.m. belanghebbenden	SRD 17.715.000 op korte / middellange termijn ⁵	OvS, GEF, SCF, IADB, OvS...	inzet ROGB, lokaal bestuur en belanghebbenden nodig

⁵ "op korte / middellange termijn" verwijst naar fondsen die nodig zijn gedurende 2012-2016 voor activiteiten die doorlopen na 2016 en dan verdere financiering vereisen.

1. identificeer soorten en gebieden die urgent effectieve bescherming behoeven	bestaande data eco-systemen / soorten (incl. EIA); info over bedreiging; consultant	aanbevelingen over soorten en gebieden die urgent bescherming behoeven	groot / korte termijn	ROGB i.s.m. AdeKUS en CIS, WWF Guianas, en IUCN	SRD 300.000	SCF, CIS, WWF Guianas	inzet AdeKUS en ROGB nodig en data uit recente EIA, RAP e.a. veldstudies
2. op- of bijstellen van beheersplannen t.b.v. natuurreservaten en kwetsbare soorten	bestaande beheersplannen; consultaties; consultant; output uit 1	plannen voor beheer bestaande natuurreservaten en kwetsbare soorten	beperkt / korte tot lange termijn	ROGB i.s.m. AdeKUS, (inter)nationale experts en belanghebbenden	SRD 900.000 op korte / middellange termijn	SCF, WWF Guianas, GEF	inzet en consensus lokaal bestuur, belanghebbenden en ROGB nodig
3. effectief beheer van bestaande beschermde gebieden	beheersinstantie; output uit 2	actief beheer en effectieve bescherming biodiversiteit	groot tot beperkt / korte tot lange termijn	ROGB i.s.m. lokale autoriteiten, beheerders en belanghebbenden	SRD 7.500.000 op korte / middellange termijn	OvS, SCF	uitbesteden / delegeren van taken nodig en opzetten van co-management beheerstructuren
4. uitvoering van het kustbeheerplan (ICZM plan)	aanwijzing / instelling autoriteit kustbeheer; technische expertise; output uit 2	effectieve maatregelen t.b.v. beheer kuststrook	uigroot / korte tot lange termijn	ATM, LVV, ROGB i.s.m. andere ministeries en belanghebbenden	SRD 7.500.000 op korte / middellange termijn	OvS, FAO	ondersteuning nodig van lokale besturen, en gehele RvM
5. EIA voor instelling van nieuwe beschermde gebieden	consultaties; consultant; output uit 1	analyse van verwachte impact van nieuwe beschermde gebieden	groot / korte tot lange termijn	ATM i.s.m. ROGB en belanghebbenden	SRD 1.500.000 op korte / middellange termijn	SCF, WWF Guianas, GEF	inzet en consensus belanghebbenden en ROGB nodig
6. instelling van nieuwe beschermde gebieden	juridische / technische expertise; output uit 5	concepten voor regeling instelling nieuwe gebieden	groot / korte tot lange termijn	ROGB i.s.m. ATM	SRD 15.000 op korte / middellange termijn	OvS	inzet staf ROGB nodig (met name LBB)

Subdoel 1.3: Rationele bestemming en gebruik van land, rekening houdend met behoud biodiversiteit en de impact van rampen

Wijzigingen in landgebruik mogen niet leiden tot excessieve schade aan kwetsbare ecosystemen en soorten. Ontwikkelingsprojecten dienen op voorhand beoordeeld te worden op hun eventuele milieuschade. De respons op rampen (natuurlijke en industriële) moet gepland worden om milieuschade te minimaliseren. Incompatibel landgebruik in of in de omgeving van beschermde gebieden dient vermeden te worden.

<i>Gewenste acties</i>	<i>Benodigde input</i>	<i>Verwachte output</i>	<i>Belang / Prioriteit</i>	<i>Verantwoordelijkheid</i>	<i>Budget indicatie</i>	<i>Budget bron</i>	<i>Opmerkingen</i>
Overzicht	GIS en EIA data, expertise, consultaties, consultants	overzicht, analyses, aanbevelingen, ...	groot / korte – lange termijn	vnl. ATM, ROGB, Fin., Planbureau	SRD 4.650.000 op korte / middellange termijn	OvS, GEF, IADB en bedrijven	inzet nodig van GLIS, AdeKUS, lokaal bestuur
1. evalueer huidig landgebruik in functie van milieu-impact	GIS en EIA data; technische expertise; consultant	overzicht van land-gebruik en analyse milieu-effect / -risico	groot / korte - middellange termijn	ROGB, ATM, Fin. en Planbureau i.s.m. NH, LVV, OW	SRD 600.000 op korte / middellange termijn	OvS, GEF	voortborduren op GLIS, AdeKUS en decentralisatie projecten
2. zonering van land in functie van opties duurzaam gebruik	GIS en EIA data; consultant; output uit 1	geannoteerde kaarten met indicatie gebruiksopties	groot / korte – lange termijn	ROGB, ATM, Fin. en Planbureau i.s.m. NH, LVV, OW	SRD 300.000 op korte / middellange termijn	OvS, GEF	voortborduren op GLIS en decentralisatie projecten
3. voer SEA uit voor aan elkaar gekoppelde ontwikkelingsprojecten en ontwikkelingsbeleid	ontwikkelingsvoorstellen; consultaties; consultant	analyse milieurisico en kosten/baten; aanbevelingen ter reductie milieu-impact	groot / korte – lange termijn	Fin. i.s.m. ATM en andere ministeries, bedrijven en belanghebbenden	SRD 1.500.000 op korte / middellange termijn	OvS, IADB, en bedrijven	inzet nodig van ATM, gemengde nationale-internationale consultancy teams

4. evaluatie verplichte EIA van onafhankelijke ontwikkelingsprojecten	projectvoorstellen; resultaten baseline en impact studies; consultant	review van analyse milieu-effect en aanbevelingen ter reductie milieu-impact	groot / korte – lange termijn	ATM i.s.m. vakministeries	SRD 1.500.000 op korte / middellange termijn	OvS en bedrijven	inzet nodig van NIMOS, ervaren consultancy teams
5. ontwikkel plannen voor minimalisatie milieuschade bij rampen	technische expertise; output uit 1; consultant	plannen voor respons op rampen	groot / korte - middellange termijn	Defensie i.s.m. ATM, andere vakministeries, NGOs	SRD 750.000	OvS, IADB	coördinatie door bestaande rampen-coördinatie-unit

Subdoel 1.4: Verantwoorde mijnbouw, waarbij schade aan milieu en biodiversiteit geminimaliseerd wordt en het milieu wordt hersteld

Binnen de mijnbouw (zowel grootschalige als kleinschalige) is er behoefte aan een vermindering van de negatieve impact op het milieu, de effectieve rehabilitatie van gebieden waar gemijnd is en de uitvoering van sluitingsplannen bij beëindiging van de ontginning.

Gewenste acties	Benodigde input	Verwachte output	Belang / Prioriteit	Verantwoordelijkheid	Budget indicatie	Budget bron	Opmerkingen
Overzicht	expertise, consul-taties, autoriteit, ...	aanbevelingen, wet-ten, directieven, ...	groot / korte – lange termijn	vnl. NH en ATM	SRD 1.680.000 op korte / middellange termijn	OvS, WWF Guianas, bedrijven	vraagt om politieke en financiële steun
1. evaluatie mijnbouwbeleid en -praktijk in functie van duurzaamheid	technische expertise; consultant; consultaties	analyse en aanbeve-lingen voor preven-tie, reductie & herstel milieu-schade	groot / korte termijn	ATM i.s.m. NH, mijnbouw-bedrijven en belanghebbenden	SRD 150.000	OvS, WWF Guianas en bedrijven	vraagt om door-lichting van mijnbouwbeleid en -praktijk, incl. consultaties

2. aanpassing mijnbouwbeleid en -wetgeving	technische en juridische expertise; politieke fiat; output uit 1	directieven / wetten gericht op verantwoordelijkheid mijnbouw	groot / korte termijn	NH i.s.m. ATM	SRD 15.000	OvS	ondersteuning nodig van de minister van NH, de RvM en parlement
3. aanpassing mijnbouwvergunningen t.a.v. milieuherstel	output uit 1 en 2; consultaties	vergunningen met plicht tot rehabilitatie / restauratie mijnen	groot / korte termijn	ATM i.s.m. NH en belanghebbenden	SRD 15.000	OvS	aanpassing vergunningen vereist, met name van bestaande vergunningen
4. bevordering van praktijken die milieu-impact bij de klein-mijnbouw beperken	autoriteit; veldinspectie; output uit 1 en 2	straffen bij milieu-schade, en beloning bij reductie schade	groot / korte - lange termijn	NH en ATM i.s.m. belastingdienst, politie en leger	SRD 1.500.000 op korte / middellange termijn	OvS en bedrijven	op basis van inkomsten uit heffingen en boetes

Subdoel 1.5: Verspreiding van gevaarlijke voorwerpen, stoffen of organismen in natuurlijke ecosystemen beperkt en onder controle

Ongecontroleerde introductie en verspreiding van gevaarlijke voorwerpen of stoffen (giftige stoffen, zoals kwik, cyanide, biocides) en organismen (zogenaamde *invasive species*) kan grote schade aanrichten aan milieu en biodiversiteit, zeker in beschermde gebieden waar natuurbehoud de eerste prioriteit is. De import van gevaarlijke voorwerpen, stoffen en organismen dient zorgvuldig gereguleerd en gecontroleerd te worden; bij risico's dienen adequate maatregelen getroffen te worden om schade te voorkomen of te beperken.

Gewenste acties	Benodigde input	Verwachte output	Belang / Prioriteit	Verantwoordelijkheid	Budget indicatie	Budget bron	Opmerkingen
Overzicht	vn. technische expertise, consultants	overzicht, directieven, controle, ...	groot tot beperkt / korte - lange termijn	vn. ATM, HI, LVV, ROGB	SRD 2.280.000 op korte / middellange termijn	OvS, FAO, GEF	inzet staf vakministeries nodig

1. voer inventarisatie uit van gevaarlijke voorwerpen, stoffen en organismen	technische expertise; consultant	overzicht gevaarlijke voorwerpen, stoffen en organismen	groot / korte termijn	ATM i.s.m. LVV, NH, HI, AdeKUS, bedrijfsleven	SRD 750.000	OvS, FAO, GEF	listing en aanbevelingen op basis van beschikbare informatie
2. ontwikkel (nieuwe) wet / regelgeving t.a.v. <i>invasive species</i>	juridische / technische expertise; consultant; output uit 1	concepten voor wetten / regels	groot / korte - middellange termijn	ATM, LVV i.s.m. JP, ROGB	SRD 150.000	OvS, FAO	inzet staf ministeries, met assistentie van consultant
3. goedkeuring wet / regelgeving t.a.v. <i>invasive species</i>	politieke goedkeuring; output uit 2	bekrachtigde wetten en regels	groot / middellange termijn	RvM, Staatsraad en Parlement i.s.m. JP, ATM, ROGB, LVV	SRD 15.000	OvS	Inzet van politieke ambtsdragers nodig
4. herzie lijst import van gevaarlijke voorwerpen, stoffen en organismen	technische expertise; politieke fiat; output uit 1	ministeriële directieven ter regulering	groot / korte termijn	HI en LVV i.s.m. ATM, NH	SRD 15.000	OvS	medewerking vereist van enkele vakministers en van douane
5. verscherp controle bij import van stoffen en organismen	autoriteit; technische expertise; output uit 4	effectieve controle bij de grenzen en importfaciliteiten	groot tot beperkt / korte - middellange termijn	HI en LVV i.s.m. Fin.	SRD 300.000 op korte / middellange termijn	OvS	training van douane en andere inspectiediensten vereist
6. quarantaine faciliteiten opzetten en inzetten m.b.t. verdachte organismen	autoriteit; technische expertise; output uit 5	effectieve afzondering van verdachte organismen	beperkt / korte - lange termijn	LVV i.s.m. AdeKUS-CELOS	SRD 750.000 op korte / middellange termijn	OvS, FAO	inspectie nodig door specialisten van LVV en AdeKUS

7. controleer op gevaarlijke voorwerpen, stoffen en organismen in beschermde gebieden	autoriteit; technische expertise; output uit 1	effectief tegenhouden van de influx van gevaarlijke voorwerpen, stoffen en organismen	beperkt / korte - lange termijn	ROGB i.s.m. NIMOS, LVV	SRD 150.000 op korte / middellange termijn	OvS, FAO, GEF	controle nodig bij de toegangsroutes tot beschermde gebieden
8. ruim gevaarlijke stoffen en organismen in beschermde gebieden op	autoriteit; technische expertise; consultant; output uit 1	eliminatie van reeds aanwezige gevaarlijke stoffen of organismen	beperkt / korte - lange termijn	ROGB i.s.m. NCCR, NIMOS en AdeKUS-CELOS	SRD 150.000 op korte / middellange termijn	OvS, FAO, GEF	actie nodig in en om beschermde gebieden

3.2 Duurzaam gebruik van de biodiversiteit

Ook het gebruik van de biodiversiteit, maar dan wel het duurzame gebruik, is een hoofddoel van zowel de CBD als de NBS. Het gebruik van de biodiversiteit is iets wat van levensbelang is voor de mens, want geen mens kan zonder producten van plantaardige of dierlijke origine om zich dagelijks te voeden. De band met de natuur en wilde planten en dieren is sterk bij mensen die er een zelfvoorzienende levenswijze op nahouden, zoals traditioneel de Inheemsen en Marrons in Suriname. De lokale natuur voorziet hen niet enkel in voeding, maar ook zaken zoals bouwmaterialen en medicijnen. De cultuur en tradities van zelfvoorzienende gemeenschappen zijn van groot belang om inzicht te krijgen in het gebruik van de biodiversiteit en in de verdere ontwikkeling daarvan. De band tussen biodiversiteit en mens is ook sterk in de bosbouw en de landbouw, zowel de traditionele als moderne landbouw, waarin veredelde gewasvariëteiten en dierenrassen gebruikt worden die hun origine vinden in wilde planten en dieren. Zelfs het genetisch materiaal dat tegenwoordig in de hoog-technologische bio-industrie wordt gebruikt is nog steeds van oorsprong afkomstig uit levende organismen. De biodiversiteit levert dan ook direct en indirect een breed scala aan producten die door de mens benut worden, en die – vanwege de biologische aard van de bron – in principe duurzaam geproduceerd kunnen worden. De biodiversiteit is tevens de basis van natuur- en ecotoerisme, en is dus ook essentieel voor een stukje ontspanning en bezinning. Het kan zelfs gesteld worden dat ecosystemen directe diensten verlenen, zoals het zuiveren, opslaan en geleidelijk loslaten van zoetwater, het produceren van zuurstof, en het vastleggen van koolstofdioxide. De biodiversiteit, met name die van bossen en oceanen, levert in feite een onbetaalbare dienst door het balanceren van het klimaat en het leefbaar houden van onze planeet. De genoemde producten en in toenemende mate ook de diensten, worden in geld uitgedrukt. Ze vertegenwoordigen, tenminste in potentie, een belangrijke bron van inkomsten voor Suriname.

Doel 2: Duurzaam gebruik van de biodiversiteit

Het duurzame gebruik van de biodiversiteit kan de basis vormen voor duurzame ontwikkeling, gesteld dat Suriname's potentie met betrekking tot het produceren van goederen en het leveren van diensten op basis van biologische hulpbronnen ook wordt onderkend, effectief wordt gewaardeerd en duurzaam - of tenminste zo verantwoord als mogelijk - wordt benut.

Subdoel 2.1: Duurzame visserij in de mariene, estuariene en binnenwateren

De vangsten van o.a. garnalen voor de kust van Suriname hebben een plateau bereikt, hetgeen aangeeft dat er dringend een transitie nodig is naar duurzame zeevisserij, gebaseerd op duurzame oogst en een algemene reductie van schade aan de biodiversiteit van de zee en van de kuststrook. In de rivieren en zwampen van delen van de Kustvlakte en het Binnenland zijn commercieel interessante en grotere zoetwatervissen, zoals kwikwi (*Hoplosternum littorale*) en anjumara (*Hoplias aimara*), schaars geworden, wat aangeeft dat er ook hier behoefte is om over te gaan tot duurzame visserij.

Gewenste acties	Benodigde input	Verwachte output	Belang / Prioriteit	Verantwoordelijkheid	Budget indicatie	Budget bron	Opmerkingen
Overzicht	expertise, consultant, consultaties, ...	analyse, directieven	groot - beperkt / korte - lange termijn	LVV, ATM, en belanghebbenden	SRD 2.115.000 op korte / middellange termijn	OvS, WWF Guianas, FAO	ondersteuning vakminister nodig
1. evalueer de visserij op zee en in de estuariene zone in functie van duurzaamheid	technische expertise; consultaties; consultant	analyse en aanbevelingen voor duurzame visserij	groot / korte - lange termijn	LVV i.s.m. ATM en belanghebbenden	SRD 1.500.000 op korte / middellange termijn	OvS, WWF Guianas, FAO	vraagt om doorlichting visserijpraktijk, vooral op zee en ondersteuning Kustwacht
2. evalueer de zoetwatervisserij in functie van duurzaamheid	technische expertise; consultaties; consultant	analyse en aanbevelingen voor duurzame visserij	beperkt / korte - lange termijn	LVV i.s.m. ATM, RO en belanghebbenden	SRD 600.000 op korte / middellange termijn	OvS, WWF Guianas, FAO	vraagt om doorlichting visserijpraktijk, ook in delen van het Binnenland,

3. pas het visserijbeleid aan voor meer duurzaamheid	technische expertise; politieke fiat; output uit 1 en 2	directieven gericht op het bevorderen van duurzaamheid	groot / korte - lange termijn	LVV i.s.m. belanghebbenden	SRD 15.000 op korte / middellange termijn	OvS	ondersteuning nodig van de minister van LVV, RvM
--	---	--	-------------------------------	----------------------------	---	-----	--

Subdoel 2.2: Duurzame bosbouw – zowel houtkap als oogst van plantaardige niet-hout bosproducten (NTFP) – en bosherstel

De effectieve toepassing van maatregelen voor duurzame hout- en NTFP-oogst vereist enige aanpassing van het beleid en de nodige zelfregulering door de sector, met name door te werken richting certificering van duurzame bosbouwoperaties. Er is ook behoefte aan herstel van bosgebieden die beschadigd zijn door kaalkap of overexploitatie.

Gewenste acties	Benodigde input	Verwachte output	Belang / Prioriteit	Verantwoordelijkheid	Budget indicatie	Budget bron	Opmerkingen
Overzicht	expertise, autoriteiten, etc.	aanbevelingen, directieven, wetten, ...	groot - beperkt / korte - lange termijn	vnl. ROGB en ATM	SRD 1.965.000 op korte / middellange termijn	OvS, TBI, CIFOR, IADB, WWF Guianas	grotendeels conform nationaal bosbeleid
1. evalueer exploitatie van hout en NTFP in functie van duurzaamheid en productiviteit	technische expertise; consultant; consultaties	analyse en aanbevelingen voor duurzame en productieve bosbouw	groot / korte termijn	RBG i.s.m. ATM, bosbouwbedrijven en belanghebbenden	SRD 150.000	TBI, CIFOR	vraagt om doorlichting bosbouw-beleid en –praktijk en consultaties, en ondersteuning AdeKUS
2. consulteer belanghebbenden ten aanzien van de bosbouwpraktijk en de aanpassing van wet- en regelgeving	technische expertise; consultant; consultaties output uit 1	aanbevelingen voor aanpassing wet- en regelgeving	groot / korte termijn	ROGB	SRD 150.000	TBI, CIFOR	vraagt om consultaties

3. pas wet - en regelgeving aan voor de duurzame en productieve benutting van bossen	expertise; politieke fiat; output uit 1 en 2	regels en stimulerende maatregelen voor duurzaamheid en productiviteit in de bosbouw	groot / korte termijn	ROGB	SRD 15.000	OvS	ondersteuning nodig van de minister van ROGB, de RvM, Parlement en bedrijven
4. zorg voor handhaving van wetten op bosexploitatie en bosconversie	inkomsten uit bosexploitatie; output uit 3	duurzamere productie in bosbouw met minder milieuschade	groot - beperkt / korte - lange termijn	ROGB (SBB)	SRD 1.500.000 op korte / middellange termijn	OvS, IADB	op basis van groei sector en gebruik van heffingen op bosexploitatie
5. faciliteer certificering van bosbouwbedrijven	output uit 2, 3 en 4	stimulerend raamwerk voor certificering van bosbouwbedrijven	beperkt / korte - midellange termijn	ROGB i.s.m. bosbouwbedrijven en certificeerders	SRD 150.000 op korte / middellange termijn	OvS, WWF Guianas	bedrijven dienen aangezet te worden om vrijwillig over te gaan tot certificering
6. herstel beschadigde bosgebieden			actueel van beperkt belang / uitvoeren op lange termijn				

Subdoel 2.3: Duurzaam gebruik van in het wild levende dieren (op het land)

In het wild levende dieren zijn belangrijk als voedsel en worden bejaagd, levend verzameld en gekweekt om te dienen als huisdieren. In grote delen van de Kustvlakte is jachtwild al lang schaars geworden, alsook in dichter bewoonde delen van het Binnenland. Mondiaal zijn al heel wat diersoorten aan het verdwijnen als gevolg van excessieve en illegale jacht, vangst en handel; dit zijn de zgn. bedreigde diersoorten die door organisaties zoals IUCN en CITES op lijsten van bedreigde soorten worden geplaatst.

<i>Gewenste acties</i>	<i>Benodigde input</i>	<i>Verwachte output</i>	<i>Belang / Prioriteit</i>	<i>Verantwoordelijkheid</i>	<i>Budget indicatie</i>	<i>Budget bron</i>	<i>Opmerkingen</i>
------------------------	------------------------	-------------------------	----------------------------	-----------------------------	-------------------------	--------------------	--------------------

Overzicht	expertise, consultant, consultaties, autoriteiten	aanbevelingen, reductie illegale handel, quota	beperkt / korte - lange termijn	ROGB, ATM, AdeKUS, exporteurs, belanghebbenden	SRD 1.980.000 op korte / middellange termijn	vnL, OvS	vraagt om continuering inzet van staf LBB (ROGB)
1. evalueer jacht en verzamelen van dieren als vorm van duurzaam gebruik, incl. systeem van vangst / exportquota	technische expertise; consultant; consultaties	analyse en aanbevelingen voor duurzaam gebruik van in het wild levende dieren	beperkt / korte termijn	ATM i.s.m., ROGB, AdeKUS-CELOS en mogelijk ook ACTO	SRD 300.000	OvS, WWF Guianas, ACTO	vraagt om doorlichting jacht- en dierhandelpraktijk en om consultaties
2. herzie de verouderde jachtwet	juridische / technische expertise; consultant; output uit 1	concepten voor wetten / regels	groot / korte - middellange termijn	ROGB i.s.m. ATM en JP	SRD 150.000	OvS, OvNL	inzet staf ministeries, met assistentie van consultant
3. goedkeuring vernieuwde jachtwet	politieke goedkeuring; output uit 2	bekrachtigde wetten en regels	groot / middellange termijn	RvM, Staatsraad en Parlement i.s.m. JP, ATM, ROGB, LVV	SRD 15.000	OvS	inzet politieke ambtsdragers nodig
4. verscherp de controle op commerciële vangst / export van in het wild levende dieren	technische expertise	reductie illegale handel van in het wild levende dieren	beperkt / korte - lange termijn	ROGB, exporteurs en douane van Suriname en import-landen (bijv. VS,)	SRD 1.500.000 op korte / middellange termijn	OvS, OvVS	vraagt om continuering inzet van staf LBB (ROGB)
5. bijstellen vangst / en exportquota	technische expertise; output uit 1	aangepaste quota	beperkt / korte - lange termijn	ROGB en belanghebbenden	SRD 15.000 op korte / middellange termijn	OvS	vraagt om continuering inzet van staf LBB (ROGB)

Subdoel 2.4: Verantwoord toerisme, met name natuur- en ecotoerisme

Suriname heeft potentie om verantwoord natuur- en ecotoerisme te ontwikkelen, wat substantieel bijdraagt aan de economie en beperkte negatieve impact heeft op de lokale natuur en cultuur. Het gaat hier zowel om de accommodatie en opvang van buitenlandse gasten, als om recreatie door ingezetenen van Suriname. Om die potentie te benutten, dient natuur- en ecotoerisme goed gereguleerd te worden en duurzaamheidsprincipes worden geïntegreerd in het nationale toerismebeleid.

Gewenste acties	Benodigde input	Verwachte output	Belang / Prioriteit	Verantwoordelijkheid	Budget indicatie	Budget bron	Opmerkingen
Overzicht	expertise, consultant, consultaties, autoriteit, ...	analyse, aanbevelingen, directieven, ..	groot / korte - lange termijn	vnl. TCT en bedrijven	SRD 615.000 op korte / middellange termijn	OvS, SCF, EU, CIS	deel van aanpassing toerismebeleid
1. evaluatie natuur- en ecotoerisme in functie van groei-potentie, impact, en duurzaamheid in het algemeen	rapporten over toerismeontwikkeling (cf. EU gefinancierde projecten); consultant; consultaties	samenvatting groei-trend en groei-potentie van de sector in Suriname, haar impact en gewenste respons op impact	groot / korte termijn	ATM i.s.m. TCT, STS, ROGB, toerismebedrijven en belanghebbenden en mogelijk ook ACTO	SRD 150.000	SCF, CIS	vraagt om doorlichting bestaande rapporten en enige consultaties
2. ontwikkeling nationale standaarden voor verantwoord ondernemerschap in toerimesector	technische expertise; consultant	richtlijnen die kunnen dienen als voorwaarden bij vergunningen voor toerismebedrijven	groot / korte - middellange termijn	TCT en SSB i.s.m. ATM, HI, TCT, STS en toerismebedrijven	SRD 150.000 op korte / middellange termijn	OvS, EU	standaardisatie nodig van de bedrijfsvoering en dienstverlening in de sector
3. pas toerismebeleid aan ter bevordering van verantwoord toerisme	technische en juridische expertise; politieke fiat; output uit 1	directieven gericht op toerismegroei en reductie van de negatieve impact van toerisme	groot / korte - lange termijn	TCT i.s.m. STS en toerismebedrijven	SRD 15.000 op korte / middellange termijn	OvS, EU, CIS	ondersteuning nodig van de minister van TCT, RvM en consensus met bedrijven

4. faciliteer certificering van ecotoerisme-bedrijven	autoriteit; output uit 2	stimulerend raamwerk voor certificering van ecotoerisme-bedrijven	groot / korte - lange termijn	TCT i.s.m. bedrijven en internationale NGO's zoals Ecotourism Society, certificeringsinstanties	SRD 300.000 op korte / middellange termijn	SCF, EU, CIS	bedrijven dienen aangezet te worden om vrijwillig over te gaan tot certificering
---	--------------------------	---	-------------------------------	---	--	--------------	--

Subdoel 2.5: Verantwoorde landbouw, waarbij minder milieu-schade wordt aangericht

De landbouw zal in de praktijk meer rekening moeten houden met de biodiversiteit, met name door de impact op kwetsbare ecosystemen en soorten te minimaliseren. Daarvoor zullen huidige landbouwpraktijken geëvalueerd moeten worden en het landbouwbeleid worden aangepast. Er is behoefte aan verminderd gebruik van chemische middelen voor het bestrijden van onkruid en insecten- en schimmels (biociden) en meer gebruik van biologische methoden en middelen die minder schadelijk zijn voor het milieu. Omdat veelvuldig gebruik van kunstmest (chemische mest) schadelijk kan zijn voor de bodem, grondwater en oppervlakte water, dient voor kwetsbare gronden de toepassing van alternatieve bemestingsmethoden (compost, het combineren / afwisselen van gewassen) te worden gestimuleerd.

<i>Gewenste acties</i>	<i>Benodigde input</i>	<i>Verwachte output</i>	<i>Belang / Prioriteit</i>	<i>Verantwoordelijkheid</i>	<i>Budget indicatie</i>	<i>Budget bron</i>	<i>Opmerkingen</i>
Overzicht	vnl. technische expertise	analyse, overzicht en directieven	groot tot beperkt / korte - lange termijn	vnl. LVV i.s.m. ATM	SRD 405.000 op korte / middellange termijn	OvS, FAO	vraagt om inzet van LVV staf
1. evalueer landbouwbeleid / praktijk in functie van reductie negatieve impact	beleidsplannen en resultaten recente landbouwcensus; technische expertise; consultaties	analyse en aanbevelingen voor verantwoorde landbouw	groot / korte - middellange termijn	ATM i.s.m. LVV en belanghebbenden	SRD 60.000 op korte / middellange termijn	OvS, FAO	vraagt om doorlichting landbouwsectorplan en veld-gegevens

2. evalueer het gebruik en de voordelen van lokale rassen / variëteiten	technische expertise; bestaande veldgegevens	overzicht van lokale rassen en variëteiten en hun gebruik	bepert / korte - middellange termijn	LVV i.s.m. landbouwers / gemeenschappen	SRD 30.000 op korte / middellange termijn	OvS	vraagt om inzet van de diverse afdelingen van LVV
3. pas landbouwbeleid aan voor vermindering negatieve impact	technische expertise; politieke fiat; output uit 1 en 2	directieven gericht op het bevorderen van verantwoorde landbouw	groot / korte - middellange termijn	LVV i.s.m. ATM	SRD 15.000 op korte / middellange termijn	OvS	ondersteuning nodig van de minister van LVV en RvM
4. bevorder spaarzaam gebruik van pesticiden en stimuleer overgang naar duurzame landbouw	expertise; voorlichting; veldmedewerkers; output uit 1	effectieve toepassing van verantwoorde landbouwpraktijken	groot / korte - lange termijn	LVV en verenigingen van belanghebbenden (met name landbouwers)	SRD 300.000 op korte / middellange termijn	OvS, FAO	vraagt om inzet van LVV-voorlichters en verenigingen van landbouwers, ondersteuning AdeKUS

Subdoel 2.6: Verantwoorde toepassing van biotechnologie

De toepassing van biotechnologie neemt wereldwijd toe en is onder andere bekend in relatie tot het gebruik van genetisch aangepaste organismen (GMO's). Er is wereldwijd bezorgdheid over de mogelijke negatieve impact van GMO's en in Suriname zal dus gelet moeten worden op de veilige toepassing van GMO's in onder andere de landbouw en de industrie. In 2004 is een raamwerk ontwikkeld voor het veilig verhandelen en gebruiken van GMO's in Suriname (National Biosafety Framework).

<i>Gewenste acties</i>	<i>Benodigde input</i>	<i>Verwachte output</i>	<i>Belang / Prioriteit</i>	<i>Verantwoordelijkheid</i>	<i>Budget indicatie</i>	<i>Budget bron</i>	<i>Opmerkingen</i>
Overzicht	expertise, consultant, consultaties, ...	analyses, concepten, wetten & regels	bepert / korte - lange termijn	vnl. ATM i.s.m. LVV	SRD 195.000 op korte / middellange termijn	OvS, FAO	aangepaste wetgeving nodig

1. evalueer risico's van import en gebruik van GMO's	National Biosafety Framework; technische expertise; consultant; consultaties	analyse trends GMO gebruik en risico van gebruik GMO's in Suriname	beperkt / korte - middellange termijn	ATM i.s.m. AdeKUS-CELOS, LVV	SRD 150.000	OvS, FAO	behoefte aan informatie over trends m.b.t. import en gebruik GMO's
2. pas wet- en regelgeving m.b.t. GMO's aan conform internationale verplichtingen	juridische / technische expertise; output uit 2;	concepten voor aangepaste wetten / regels	beperkt / korte - middellange termijn	ATM i.s.m. LVV, AdeKUS	SRD 30.000 op korte / middellange termijn	OvS	vraagt om inzet staf ministeries
3. keur aangepaste wet- en regelgeving goed	politieke goedkeuring; output uit 3	bekrachtigde aangepaste wetten en regels	beperkt / korte - lange termijn	RvM, Staatsraad en Parlement i.s.m. ATM, LVV	SRD 15.000 op korte / middellange termijn	OvS	vraagt om inzet politieke ambtsdragers

Subdoel 2.7: Ecosystemen gewaardeerd voor de diensten die ze leveren

Diensten zoals het zuiveren en afgeven van water door bossen en het opnemen van koolstofdioxide door de vegetatie worden wereldwijd steeds belangrijker geacht en in toenemende mate in geld uitgedrukt. Mechanismen om werkelijk inkomsten te genereren uit deze diensten moeten verkend en ingezet worden voor Suriname. Daarvoor dient eerst de economische waarde bepaald te worden van ecosystemen die specifieke diensten leveren (mangrove bossen die de kust beschermen, savanne ecosystemen die water zuiveren dat gebruikt wordt als drinkwater) en vervolgens dient de waarde doorberekend te worden in de prijs van het product (bijv. drinkwater) of de dienst (kustbescherming).

<i>Gewenste acties</i>	<i>Benodigde input</i>	<i>Verwachte output</i>	<i>Belang / Prioriteit</i>	<i>Verantwoordelijkheid</i>	<i>Budget indicatie</i>	<i>Budget bron</i>	<i>Opmerkingen</i>
------------------------	------------------------	-------------------------	----------------------------	-----------------------------	-------------------------	--------------------	--------------------

Overzicht	expertise, consultant, consultaties	kapitalisatie van ecosysteem diensten	groot / korte termijn- middellange termijn	ROGB, AdeKUS-CELOS, ATM	SRD 1.050.000	GEF	uitwisseling kennis / ervaring nodig op internationaal niveau
1. maak een overzicht van waardeerbare diensten van Surinaamse ecosystemen	technische expertise; consultant; consultaties	vastgelegde waarde van diensten die ecosystemen leveren	groot / korte termijn- middellange termijn	ROGB i.s.m. ATM, NH, AdeKUS-CELOS	SRD 450.000 op korte / middellange termijn	GEF	vraagt om internationale uitwisseling van ervaringen en mogelijkheden
2. voer een pilot project uit voor de doorberekening van de ecologische waarde in de prijs van een product / dienst	technische expertise; consultant; consultaties	kapitalisatie van diensten die door ecosystemen worden geleverd	groot / korte- middellange termijn	ROGB i.s.m. ATM, NH, AdeKUS-CELOS	SRD 600.000 op korte / middellange termijn	GEF	vraagt om internationale uitwisseling van ervaringen en toe te passen methodes

3.3 Toegang tot genetisch materiaal en geassocieerde traditionele kennis

Een bijzonder hoofddoel van de CBD heeft te maken met genetisch materiaal en daarmee geassocieerde traditionele kennis. Het is belangrijk om in te zien dat de genetische variatie tussen en binnen soorten een belangrijke gebruikswaarde heeft voor de mens. Dat is al heel lang duidelijk in de landbouw, waar gewassen en vee gekweekt en veredeld worden, wat geresulteerd heeft in een heel aantal variëteiten en rassen die van bijzonder nut zijn voor de mens. In Suriname worden bijvoorbeeld rijstrassen ontwikkeld die specifiek aangepast zijn aan de lokale omstandigheden in de Kustvlakte, terwijl de Inheemsen en Marrons verschillende variëteiten van cassaveplanten gebruiken die in de loop der tijd door hun ontwikkeld zijn door selectie.

Het genetische materiaal is niet alleen aanwezig in de volledige, levende organismen, maar ook in stekken, zaden en zaad- en eicellen. Willekeurige cellen en extracten van planten en dieren bevatten zelfs genetisch materiaal, of tenminste biochemische stoffen die op basis van genetische informatie zijn aangemaakt. Deze biochemische stoffen of verbindingen zijn direct verantwoordelijk voor de eigenschappen van organismen en toepassingen door de mens, bijvoorbeeld medicinale eigenschappen en toepassingen. Door

observatie en onderzoek kunnen deze eigenschappen worden achterhaald. Binnen lokale gemeenschappen is er dikwijls een ruime kennis aanwezig over eigenschappen van planten en dieren uit hun directe omgeving; er is dus kennis die gerelateerd is aan de lokale genetische hulpbronnen. Deze zogenaamde traditionele kennis (*traditional knowledge*; TK) is typisch overgeleverd, het resultaat van collectieve, niet nader gedocumenteerde inspanningen over de generaties heen. TK wordt binnen lokale gemeenschappen meestal gezien als collectief: het intellectuele domein van de eigen gemeenschap, niet van een individu. Binnen moderne, westers-georiënteerde maatschappijen is specifieke kennis dikwijls slechts aanwezig bij individuele personen, instituten of bedrijven, en terug te traceren tot een moment van innovatie. Deze zogenaamde moderne kennis wordt in de westerse maatschappij gezien als intellectuele eigendom van de persoon / entiteit die de feitelijke innovatie heeft gerealiseerd. Zowel traditionele (TK) als moderne kennis wordt toegepast en resulteert in voordelen, soms substantiële economische voordelen. Heel wat moderne industrieën zijn gebaseerd op de inzet van genetische hulpbronnen en van de kennis over deze hulpbronnen.

Tot in de tachtiger jaren van de vorige eeuw werd genetisch materiaal en informatie over traditioneel gebruik van planten en dieren, algemeen gezien als gezamenlijk werelderfgoed dat vrij toegankelijk, exploiteerbaar en uitwisselbaar was, over landsgrenzen heen. Tijdens de onderhandelingen over de CBD, eisten ontwikkelingslanden dat zij tot volwaardig deelgenoot worden gemaakt in de verdeling van de economische voordelen die voortvloeien uit het genetisch materiaal en ermee geassocieerde traditionele kennis die van oorsprong uit hun landen afkomstig is. Dit leidde uiteindelijk tot een fundamentele omslag in de manier waarop met genetische hulpbronnen wordt omgegaan. Er wordt nu nog wel internationaal samengewerkt om te komen tot uitwisseling van genetisch materiaal en geassocieerde traditionele kennis, maar slechts met voorafgaande expliciete instemming van alle betrokken partijen, waarbij afspraken gemaakt worden over de verdeling van voordelen met de landen waar de biologische hulpbronnen hun oorsprong hebben. Elk land dient adequate wet- en regelgeving te ontwikkelen, met name regelgeving over de overdracht van genetische materiaal en ermee geassocieerde traditionele kennis, de rechten op intellectuele eigendom en traditionele kennis en de overdracht van technologie naar het land of de gemeenschap van oorsprong van de hulpbron.

Omdat de toegang tot genetisch materiaal en geassocieerde kennis en de eerlijke en rechtvaardige verdeling van voordelen in Suriname nog onvoldoende is geregeld, is er grote bezorgdheid dat genetisch materiaal en/of de kennis over erfelijke eigenschappen oneigenlijk wordt gebruikt en de houders van die kennis, of het land als geheel, onvoldoende kunnen meeprofiteren van de voordelen die dit brengt voor de mensheid. In Suriname is er de voorbije decennia occasioneel toestemmig verleend om onderzoek te doen naar genetisch materiaal en ermee geassocieerde traditionele kennis. Recente ontwikkelingen, zoals de internationale consensus over het Nagoya Protocol on Access and Benefit Sharing, suggereren dat er wetten en regels ontwikkeld moeten worden die toegang mogelijk en transparant maken, en een billijke verdeling van voordelen bewerkstelligen.

Het Nagoya Protocol on Access and Benefit Sharing maakt een onderscheid tussen onderzoek zonder winstoogmerk (*non-profit*) en commercieel onderzoek (*research & development; R&D*), waarbij naar specifieke (erfelijke) eigenschappen wordt gezocht voor de ontwikkeling van commercieel interessante producten (medicijnen, cosmetica, voeding, voedingssupplementen etc.). Non-profit onderzoek heeft gebruikelijk een publiek belang en wordt meestal uitgevoerd door wetenschappers die verbonden zijn aan publieke instellingen. Resultaten ervan worden in principe gepubliceerd en zijn op die manier publiekelijk toegankelijk. Bij *non-profit* onderzoek is er behoefte aan een vlotte toegang tot diverse gebieden om de biodiversiteit te bemonstreren en te analyseren. Dit is zeker nodig om een beter zicht te krijgen op de biodiversiteit van Suriname. Het gaat hierbij dikwijls om traditionele biologische inventarisaties van gebieden, die tegenwoordig gepaard gaan met het verzamelen van materiaal voor studies van genetisch materiaal. Commercieel onderzoek, daarentegen, wordt typisch gedaan door onderzoekers die verbonden zijn aan bedrijven. Zulk onderzoek dient een privaat, commercieel belang en de resultaten zijn over het algemeen niet publiekelijk toegankelijk, integendeel, ze kunnen leiden tot patenten. De verdeling van voordelen speelt heel nadrukkelijk bij commercieel onderzoek, aangezien dit onderzoek bedoeld is om te komen tot innovaties en de ontwikkeling van producten die commercieel interessant zijn. Er dienen adequate wetten en regels te zijn om deze commerciële voordelen billijk te verdelen. In de praktijk kan dat erop neer komen dat toegang voor *non-profit* onderzoek relatief eenvoudig kan zijn, zonder uitgebreide discussie over de verdeling van voordelen (die in principe niet financieel zijn), terwijl bij commercieel onderzoek het verkrijgen van toegang minder zou moeten zijn en gebonden aan het doorlopen van een additionele procedure om te komen tot een eerlijke en rechtvaardige verdeling van voordelen die met name financieel van aard zijn.

Er dient een onderscheid gemaakt te worden in functie van de locatie van het onderzoek. De Surinaamse overheid heeft altijd al onderscheid gemaakt tussen onderzoek in beschermde gebieden en daarbuiten. Op basis van de tradities en gewoonten van de Inheemsen en Marrons zou onderzoek in de traditionele leefgebieden van Inheemsen en Marrons en in de gebieden die daarbuiten vallen, ook meegenomen moeten worden.

Er moet tevens een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen onderzoek naar de biodiversiteit op zich, en onderzoek naar traditionele kennis (TK) over de biodiversiteit. In het eerste geval ligt de nadruk niet op het verwerven van de kennis die in het gebied bij lokale bewoners aanwezig is, en is er dus minder gevaar dat de traditionele kennis over biodiversiteit oneigenlijk wordt gebruikt. Bij onderzoek naar de traditionele kennis over de biodiversiteit, wordt juist expliciet gevraagd naar de lokaal aanwezige kennis. Die kennis moet beschermd worden en het gebruik ervan goed gereguleerd; er is behoefte aan goede afstemming met de houders van traditionele kennis.

Doel 3: Gereguleerde toegang tot genetisch materiaal en geassocieerde traditionele kennis, met eerlijke en rechtvaardige verdeling van voordelen

Er is behoefte aan een eerlijke en rechtvaardige verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetisch materiaal en ermee geassocieerde kennis die in Suriname aanwezig is. Deze kennis is vaak verankerd in de cultuur en tradities van lokale gemeenschappen. De toegang tot genetisch materiaal moet gereguleerd worden en de eigendomsrechten (bijv. IPR) moeten erkend en bewaakt worden in relatie tot zowel (individuele) innovatie als (collectieve) traditionele kennis.

Subdoel 3.1: Gereguleerde toegang tot genetisch materiaal in de leefgebieden van Inheemsen en Marrons, met eerlijke en rechtvaardige verdeling van voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetisch materiaal

Er is behoefte aan wet- en regelgeving die van toepassing kan zijn op genetisch materiaal en die de toegang regelt en de verdeling van voordelen die voortvloeien uit direct gebruik en innovatie. Dit moet een basis vormen voor onderzoek (zoals bioprospecting) en technologische ontwikkeling, gekoppeld aan de overdracht van technologie. Dit subdoel heeft specifiek betrekking op de leefgebieden van Inheemsen en Marrons. De overige gebieden komen in het volgende subdoel aan de orde.

<i>Gewenste acties</i>	<i>Benodigde input</i>	<i>Verwachte output</i>	<i>Belang / Prioriteit</i>	<i>Verantwoordelijkheid</i>	<i>Budget indicatie</i>	<i>Budget bron</i>	<i>Opmerkingen</i>
Overzicht	expertise en consultants	wetten, regels, overeenkomst	vnl. groot / korte - lange termijn	vnl. JP i.s.m. ATM, ROGB, LVV, Inheemsen en Marrons, ...	SRD 2.220.000	OvS, GEF	inzet staf ministeries en consultaties nodig
1. evaluatie bestaande overeenkomsten / wetten / regels t.a.v. toegang en IPR	juridische / technische expertise; consultant	analyse overeenkomsten, wetten etc. met aanbevelingen voor regulering	groot / korte termijn	JP i.s.m. ATM, VIDS, VSG, ROGB, LVV	SRD75.000	OvS, GEF	inzet nodig van staf ministeries en consultant
Toegang							

2. ontwikkel participatiemechanismen m.b.t. toegang tot leef-gebieden van Marrons en Inheemsen	antropologische en technische expertise;	concept mechanisme voor participatie van lokale gemeenschappen	groot / korte - middellang termijn	JP i.s.m. ATM, ROGB, vertegenwoordigers van Inheemsen en Marrons	SRD 225.000 op korte / middellange termijn	OvS, GEF	gezamenlijke inzet nodig gedurende een lange periode; participatie van Inheemsen en Marrons essentieel
3. consultatie van traditionele gemeenschappen omtrent te ontwikkelen wet- en regelgeving	antropologische en technische expertise; consultaties, consultant, output uit 1 en 2	opinie van traditionele gemeenschappen omtrent toegang tot en gebruik van genetisch materiaal vastgelegd	groot / korte termijn	JP i.s.m. ATM, ROGB, LVV, vertegenwoordigers van Inheemsen en Marrons	SRD 300.000	OvS, GEF	langdurig proces, veel terugkoppeling nodig
4. ontwikkel (nieuwe) wet / regelgeving t.a.v. toegang tot en gebruik van genetisch materiaal	juridische / technische expertise; consultant; output uit 1 en 3	concepten voor wetten / regels	groot / korte - middellange termijn	JP i.s.m. ATM, ROGB, LVV	SRD 150.000	OvS, GEF	inzet staf ministeries, met assistentie van consultant
5. goedkeuring wet / regelgeving t.a.v. toegang tot en gebruik van genetisch materiaal	politieke goedkeuring; output uit 4	bekrachtigde wetten en regels	groot / middellange termijn	RvM, Staatsraad en Parlement i.s.m. JP, ATM, ROGB, LVV	SRD 15.000	OvS	inzet politieke ambtsdragers nodig

6. stel een orgaan verantwoordelijk voor de controle en handhaving van toegang tot en gebruik van genetisch materiaal			groot / lange termijn				
7. ontwikkel model-overeenkomsten t.b.v. onderzoek en ontwikkeling			groot / lange termijn				
Verdeling van voordelen							
8. ontwikkel procedures voor verdeling van voordelen uit gebruik genetisch materiaal	antropologische en technische expertise; consultatie met belanghebbenden; consultant	model overeenkomst(en)	groot / korte – middellange termijn	JP i.s.m. vertegenwoordigers van Inheemsen en Marrons, overige belanghebbenden	SRD 300.000	OvS, GEF	participatie mechanismen toepassen
9. ontwikkel wet- en regelgeving voor de verdeling van voordelen	juridische / technische expertise; consultant; output uit 1 en 8	concepten voor wetten / regels	groot / korte – middellange termijn	JP i.s.m. ATM, ROGB, LVV	SRD 150.000	OvS, GEF	mogelijk gecombineerd met actie 7 volgende subdoel
10. keur wetten en regels t.a.v. verdeling van voordelen goed	politieke goedkeuring; output uit 9	bekrachtigde wetten en regels	groot / middellange termijn	RvM, Staatsraad en Parlement i.s.m. JP, ATM, ROGB, LVV	SRD 15.000	OvS	mogelijk gecombineerd met actie 8 uit volgende subdoel
11. stel een toezien orgaan verantwoordelijk voor naleving overeenkomsten t.a.v. verdeling			actueel beperkt belang / lange termijn				mogelijk gecombineerd met actie 9 uit volgende subdoel

Subdoel 3.2: Gereguleerde toegang tot genetisch materiaal in overige gebieden, met eerlijke en rechtvaardige verdeling van voordelen die hieruit voortvloeien

Dit subdoel is vergelijkbaar met het vorige subdoel, maar heeft specifiek betrekking op de gebieden die niet de leefgebieden van Inheemsen en Marrons zijn. Dat omvat onbewoonde / ongebruikte gebieden, concessies, beschermde gebieden en privé gronden.

<i>Gewenste acties</i>	<i>Benodigde input</i>	<i>Verwachte output</i>	<i>Belang / Prioriteit</i>	<i>Verantwoordelijkheid</i>	<i>Budget indicatie</i>	<i>Budget bron</i>	<i>Opmerkingen</i>
Overzicht	expertise en consultants	wetten, regels, insti-tuut, overeenkomst	vnl. groot / korte – middellange termijn	vnl. JP i.s.m. ATM, ROGB, LVV, ...	SRD 480.000	OvS, GEF	inzet staf ministeries en consultaties nodig
1. evaluatie bestaande overeenkomsten / wetten / regels t.a.v. toegang en IPR	(zelfde als actie 1 vorige subdoel)						
Toegang							
2. ontwikkel (nieuwe) wet / regelgeving t.a.v. toegang tot en gebruik van genetisch materiaal	juridische / technische expertise; consultaties; consultant; output uit 1	concepten voor wetten / regels	groot / korte termijn	JP i.s.m. ATM, ROGB, LVV	SRD 150.000	OvS, GEF	inzet staf ministeries, met assistentie van consultant

3. goedkeuring wet / regelgeving t.a.v. toegang tot en gebruik van genetisch materiaal	politieke goedkeuring; output uit 2	bekrachtigde wetten en regels	groot / korte – middellange termijn	RvM, Staatsraad en Parlement i.s.m. JP, ATM, ROGB, LVV	SRD 15.000	OvS	inzet politieke ambtsdragers nodig
4. stel een orgaan verantwoordelijk voor de controle en handhaving van toegang tot genetisch materiaal	juridische / technische expertise; consultant output uit 2	aanstelling verantwoordelijk orgaan	groot / middellange termijn	JP i.s.m. ATM	SRD 45.000	OvS	bij voorkeur onder-brengen bij bestaand instituut; advisering door consultant
Verdeling van voordelen							
5. ontwikkel model-overeenkomsten t.b.v. onderzoek en technologische ontwikkeling	juridische / technische expertise; consultant	model overeenkomst(en) voor toegang, IPR en verdeling van voordelen bij onderzoek	groot / korte termijn	ATM i.s.m. ROGB, LVV en belanghebbenden	SRD 150.000	OvS, GEF	consultant nodig en consultaties met belanghebbenden
6. ontwikkel procedures voor verdeling van voordelen uit gebruik genetisch materiaal	technische expertise; consultatie met belanghebbenden; consultant	model overeenkomst(en)	groot / korte termijn	JP i.s.m. ATM, ROGB, LVV, belanghebbenden	SRD 45.000	OvS, GEF	
7. ontwikkel wet- en regelgeving voor de verdeling van voordelen	juridische / technische expertise; consultant	concept wetten	groot / middellange termijn	JP i.s.m. ATM, ROGB, LVV en belanghebbenden	SRD 60.000	OvS, GEF	mogelijk gecombineerd met actie 9 uit vorige subdoel
8. keur wetten en regelgeving t.a.v. verdeling van voordelen goed	politieke goedkeuring; output uit 9	bekrachtigde wetten en regels	groot / middellange termijn	RvM, Staatsraad en Parlement i.s.m. JP, ATM, ROGB, LVV	SRD 15.000	OvS	mogelijk gecombineerd met actie 10 uit vorige subdoel

9. stel toezien orgaan verantwoordelijk voor naleving overeenkomsten t.a.v. verdeling			actueel beperkt belang / lange termijn				mogelijk gecombineerd met actie 11 uit vorige subdoel
---	--	--	--	--	--	--	---

Subdoel 3.3: Gereguleerde toegang tot traditionele kennis en eerlijke en rechtvaardige verdeling van de voordelen die hieruit voortvloeien

Er zal adequate wet- en regelgeving moeten worden ontwikkeld die traditionele kennis beschermt, vooral in geval van overdracht van deze kennis aan derden en verder gebruik ervan. De voordelen die voortvloeien uit het gebruik van traditionele kennis door derden dienen op een eerlijke en rechtvaardige manier te worden verdeeld, met name onder de collectieve eigenaren van die kennis. Klassieke IPR wetgeving biedt onvoldoende bescherming voor collectieve rechten. Traditionele kennis over de biodiversiteit is nadrukkelijk aanwezig bij Inheemsen en Marrons, maar niet uitsluitend bij hen; ook bij andere lokale gemeenschappen in Suriname is deze kennis aanwezig.

<i>Gewenste acties</i>	<i>Benodigde input</i>	<i>Verwachte output</i>	<i>Belang / Prioriteit</i>	<i>Verantwoordelijkheid</i>	<i>Budget indicatie</i>	<i>Budget bron</i>	<i>Opmerkingen</i>
Overzicht	expertise, consultant, consultaties	participatiemechanismen, wetten, ...	groot tot beperkt / korte - lange termijn	vnl. JP i.s.m. lokale gemeenschappen	SRD 555,000	OvS, GEF	participatie lokale gemeenschappen essentieel
1. ontwikkel participatie - mechanismen voor discussie over gebruik traditionele kennis	antropologische en technische expertise; consultatie met belanghebbenden; consultant	participatiemechanismen voor discussie over gebruik traditionele kennis	groot / korte termijn	JP i.s.m. lokale gemeenschappen, RO, ATM, ROGB, LVV,	SRD 300.000	OvS, GEF	medewerking lokale gemeenschappen is essentieel om volgende acties mogelijk te maken

2. definieer wat traditionele kennis omvat in de surinaamse context	antropologische en technische expertise; consultatie met belanghebbenden; consultant	definitie van traditionele kennis	groot / korte termijn	JP i.s.m. ATM, RO lokale gemeenschappen, RO	SRD 90.000	OvS, GEF	grote betrokkenheid van lokale gemeenschappen is essentieel
3. ontwikkel wet- en regelgeving ter bescherming traditionele kennis	juridische / technische expertise; consultatie belanghebbenden; output uit 1 en 2	concept wet en regels	groot / middellange termijn	JP i.s.m. ATM, RO lokale gemeenschappen	SRD 150.000	OvS, GEF	samenwerking met lokale gemeenschappen en hun vertegenwoordigers nodig
4. goedkeuring wet en regelgeving	politieke goedkeuring; output uit 3	bekrachtiging wetten en regels	groot / middellange termijn	RvM, Staatsraad en Parlement i.s.m. JP, ATM, RO	SRD 15.000	OvS	inzet politieke en traditionele ambtsdragers nodig
5. stel een orgaan verantwoordelijk voor de controle en handhaving			actueel beperkt belang / lange termijn				
6. ontwikkel strategie ter stimulering van verder gereguleerd gebruik traditionele kennis			actueel beperkt belang / lange termijn				

3.4 Kennisverwerving door onderzoek en monitoring

Een belangrijk neven doel, ter ondersteuning van de reeds besproken hoofddoelen, is het vergroten van de kennis over de biodiversiteit. Veel acties voor behoud en gebruik zijn nauwelijks mogelijk zonder inzicht in de actuele basissituatie in Suriname m.b.t. ecosystemen, soorten en genetisch materiaal. Ook informatie over trends, verandering in de situatie, zijn van belang. De hieronder voorgestelde acties dienen om de kennis uit te bouwen over de Surinaamse biodiversiteit en wel op basis van onderzoek en monitoring in ons land.

Onderzoek is in de regel diepgaand, wordt verricht door gespecialiseerde instituten, en is gericht op het verkrijgen van inzicht in de basissituatie. Monitoring is meestal minder diepgaand, wordt dikwijls uitgevoerd door beheerinstanties, en is gericht op het volgen van veranderingen.

Doel 4: Kennisverwerving door onderzoek en monitoring

Behoud en gebruik van de biodiversiteit zijn afhankelijk van de beschikbare kennis van de biodiversiteit; in Suriname is kennis nog beperkt, maar kan vergroot worden door onderzoek en monitoring.

Subdoel 4.1: Kennis verkregen door onderzoek van de biodiversiteit (biologische basiskennis, traditionele kennis, kennis m.b.t. gebruik)

Er is in Suriname nog onvoldoende informatie over de ecosystemen, soorten en genetisch verschillende populaties. Er is nog onvoldoende bekend over methodes voor duurzaam gebruik van de biodiversiteit en traditionele kennis is nog niet in voldoende mate vastgelegd.

<i>Gewenste acties</i>	<i>Benodigde input</i>	<i>Verwachte output</i>	<i>Belang / Prioriteit</i>	<i>Verantwoordelijkheid</i>	<i>Budget indicatie</i>	<i>Budget bron</i>	<i>Opmerkingen</i>
Overzicht	expertise, databases, nieuwe velddata, ...	rapporten, methodes, oogstniveaus, overzichten, ...	groot tot beperkt / korte-lange termijn	vnI. ATM, AdeKUS-CELOS, LVV, ROGB, ...	SRD 13.910.000	OvS, GEF, ...	participatie belanghebbenden nodig
1. 'snelle' inventarisatie van bedreigingen voor de biodiversiteit	technische expertise, consultant	rapport over bedreigingen van biodiversiteit in Suriname	groot / korte termijn	ATM i.s.m. LVV, NH, ROGB, AdeKUS, CI en bedrijven	SRD 35.000	OvS, CI, SCF	enkele bedreigingen zijn reeds bekend, moeten verder onderzocht worden

2. beknopte inventarisatie van de mariene eco-systemen van de EEZ ⁶ van Suriname	technische expertise (nationaal en inter-nationaal); bestaan-de studies en data-bases; consultant	inventaris van mariene ecosystemen, soorten en populaties; evaluatie van belang mariene gebieden	groot / korte termijn	ATM i.s.m. LVV, AdeKUS	SRD 3.000.000	GEF, grote bedrijven	studie nodig die het gehele mariene gebied omvat en snel in een overzicht resulteert
3. voer beknopte inventarisatie uit van biodiversiteit in gebieden die onder druk staan	technische expertise; consultant; bestaan-de EIAs en data-bases	inventaris van lokale ecosystemen, soorten en populaties; evaluatie belang gebieden	groot / korte termijn	ATM i.s.m. bedrijven, ROGB, NH, AdeKUS	SRD 450.000	OvS, grote bedrijven, CI, SCF	studies n.a.v. ontwikkeling mijnbouw en infrastructuur
4. voer inventarisatie uit voor bepaling van terrestrische ecosystemen	technische expertise; bestaande databases; nieuwe velddata; output uit 3	overzicht / kartering van terrestrische ecosystemen	beperkt / korte – middellange termijn	ROGB i.s.m. AdeKUS-CELOS	SRD 3.000.000	FAO, TBI	behoefte aan baseline informatie t.a.v. terrestrische ecosystemen
5. identificeer soorten en ecosystemen die zeer gevoelig zijn voor verandering en als indicator daarvoor kunnen worden aangemerkt	technische expertise; bestaande databases; nieuwe velddata	bepaling van indicatorsoorten en ecosystemen voor monitorings-programma's	groot / korte – middellange termijn	ATM i.s.m. AdeKUS-CELOS, belanghebbenden (o.a. bedrijven)	SRD 900.000	OvS, GEF	Betrokkenheid van bedrijven gewenst

---

⁶ Een Exclusieve Economische Zone (EEZ) is een gebied dat zich tot 200 zeemijl (370,4 km) buiten de kust van een staat uitstrekt. Binnen deze zone heeft de staat een aantal rechten, zoals het recht op exploitatie van de aanwezige grondstoffen, het recht op visserij en recht op wetenschappelijk onderzoek.

6. volledige inventarisatie van de ecosystemen van het Binnenland van Suriname			actueel beperk / lange termijn				
7. inventariseer boomsoorten en NTFP die in de bosbouw worden geëxploiteerd	technische expertise; bestaande databases; nieuwe data	overzicht van waardehoutsoorten, NTFP-soorten en oogstniveaus	beperkt tot laag / middellange termijn	ROGB i.s.m. AdeKUS-CELOS	SRD 225.000	FAO, TBI	behoefte aan baseline informatie oogst van specifieke bosproducten
8. bepaal niveaus van duurzame oogst van flora en fauna met economische, esthetische en culturele waarde	technische expertise; gegevens over gebruik en export; velddata; consultant;	methodes voor oogst van jachtwild, sier-planten en huisdieren die duurzamer en mogelijk ook productiever zijn	groot / middellange termijn	AdeKUS-CELOS i.s.m. ROGB, LVV, bedrijven en belanghebbenden	SRD 900.000	TBI, WWF Guianas, FAO	nauwe betrokkenheid van belanghebbenden van essentieel belang
9. ontwikkel methodes voor duurzame oogst van hout, plantaardige NTFPs en mariene hulpbronnen	technische expertise; bestaande gegevens en experimenten; velddata uit praktijk-proeven	nieuwe / aangepaste methodes voor oogst van hout, plantaardige NTFPs en mariene hulpbronnen	beperkt tot laag / middellange - lange termijn	AdeKUS-CELOS i.s.m. ROGB, LVV, bedrijven en belanghebbenden	SRD 900.000	TBI, WWF Guianas, FAO	ontwikkeling van systemen voor duurzame oogst van in het wild levende dieren en planten is van groot belang
10. waardebeoordeling van de hulpbron bos	technische expertise; velddata; consultaties; consultant; output uit 4	overzicht van de actuele en potentiële waarde van biologische hulpbronnen van het bos	groot / korte termijn	ROGB i.s.m. AdeKUS-CELOS, ATM	SRD 3.000.000	GEF, TBI, CIS	waardebepaling is belangrijk in het kader van internationale waarderings-mechanismen

11. inventariseer traditionele kennis van de biodiversiteit	technische expertise; bestaande databases; nieuwe data	overzicht van traditioneel gebruik van planten, dieren en andere organismen	groot / korte tot lange termijn	lokale gemeenschappen i.s.m. AdeKUS-CELOS en andere onderzoeksinstellingen	SRD 1.500.000	FAO, TBI, GEF, ACT, CIS	behoefte aan vastelegging van traditionele kennis voor deze verloren gaat
12. introduceer genetische analyse en registratie (bar coding) van organismen			beperkt / middellange-termijn				

Subdoel 4.2: Kennis van trends in de biodiversiteit en van natuurlijke processen en menselijke activiteiten die er een impact op hebben

Het is van belang om trends in de biodiversiteit tijdig te onderkennen en om het verloop te volgen van de processen en activiteiten die een impact hebben op de biodiversiteit. Op basis hiervan kan doelgericht en tijdig ingegrepen worden. Het is van belang om protocollen vast te stellen; d.w.z. vaststellen volgens welke wetenschappelijke methodes er geobserveerd, gemeten en geanalyseerd zal worden.

<i>Gewenste acties</i>	<i>Benodigde input</i>	<i>Verwachte output</i>	<i>Belang / Prioriteit</i>	<i>Verantwoordelijkheid</i>	<i>Budget indicatie</i>	<i>Budget bron</i>	<i>Opmerkingen</i>
Overzicht	technische expertise, bestaande instituten, veldpersoneel, ...	overzichten, protocollen, evaluatierapporten	groot tot beperkt / korte - middellange termijn	vnl. ATM-NIMOS, ROGB, LVV, AdeKUS-CELOS, ...	SRD 13.522.500	OvS, GEF, OvNL, UNDP, bedrijven	vereist medewerking en goede coördinatie
Algemeen / beleid							

1. creëer overzicht van monitoringsactiviteiten en instituten die monitoring uitvoeren op het gebied van milieu en biodiversiteit	technische expertise, consultaties, consultant	overzicht van instituten en activiteiten op het gebied van monitoring met aanbeveling van coördinaties	groot / korte termijn	ATM i.s.m. AdeKUS-CELOS, LVV, ROGB, CIS, WWF Guianas	SRD 60.000	OvS, CIS, WWF Guianas	noodzakelijk om aanvullende monitoringsactiviteiten te kunnen ontwikkelen
2. creëer protocollen t.b.v. monitoring van activiteiten	vertegenwoordigers van instituten, regionale en internationale protocollen	netwerken en samenwerkingsmechanisme voor monitoring	groot / korte termijn	ATM i.s.m. AdeKUS-CELOS, NH, LVV, HI, ROGB, gemeenschappen	SRD 15.000	OvS	vereist medewerking van diverse afdelingen/units binnen ministeries en organisaties
3. voer monitoring protocollen uit (t.a.v. uitvoering van internationale verdragen, nationale wetten en beleid)	bestaande instituten	status quo rapporten, effectiviteit van acties en maatregelen	groot / korte termijn	ATM, ROGB	SRD 22.500	OvS, GEF	vereist medewerking van diverse afdelingen/units binnen ministeries en organisaties
4. ontwikkel monitoringsmechanismen ter ondersteuning van de economische waardebeoordeling van de biodiversiteit	technische expertise; baseline studies; consultant	richtlijnen voor monitoring	beperkt / middellange - lange termijn	ROGB i.s.m. AdeKUS-CELOS, LVV, NH, ATM	SRD 225.000	GEF, Wereldbank, UNFCCC	medewerking uit private, publieke en overheidssector vereist

Natuurlijke processen

5. monitoring van abiotische en biotische factoren, in relatie tot de zee en zoetwater	bestaande instituten; additionele expertise en hardware; coordinatie	evaluatie trends in zee en zoetwater en hun impact op biodiversiteit	groot tot beperkt / middellange termijn	ATM, LVV, ROGB, AdeKUS, speciale expertise (externe mariene deskundigen)	SRD 900.000	GEF	vereist medewerking van diverse afdelingen/ units binnen ministeries en organisaties
6. monitoring van klimaat en analyse van klimaattrends in relatie tot biodiversiteit	bestaande instituten; additionele expertise en hardware	evaluatie klimaat trends in Suriname en mogelijk impact op natuurlijke systemen	groot / korte - middellange termijn	MDS i.s.m. AdeKUS, ATM	SRD 900.000	UNFCCC, GEF	vereist medewerking van diverse afdelingen/ units binnen ministeries en organisaties
7. monitoring van ecosystemen en populaties van in het wild levende dieren en planten	technische expertise; jachtopzieners en boswachters; coördinatie	evaluatie trends in de conditie van ecosystemen en populaties van in het wild levende planten en dieren	beperkt / middellange termijn	ROGB i.s.m. AdeKUS-CELOS, SBB	SRD 1.500.000	OvS, GEF, CIS	focus op kwetsbare ecosystemen en bedreigde soorten
Menselijke activiteiten							
8. monitoring van vegetatie bedekking, landgebruik en branden	technische expertise; toegang tot recente satellietdata; consultant	evaluatie trends in vegetatie bedekking, landgebruik en branden	groot tot beperkt / middellange termijn	ROGB i.s.m. ATM, AdeKUS-CELOS, lokale gemeenschappen	SRD 1.500.000	OvS, OvNL	vraagt om samenwerking en grove, snelle monitoring en rapportage
9. monitoring van de effecten van economische activiteiten (bijv. mijnbouw, landbouw, industrie) op milieu en biodiversiteit	technische expertise; consultants; lab-faciliteiten	evaluatie trends in de conditie van milieu, ecosystemen en populaties van wilde soorten	groot / korte- middellange termijn	ATM i.s.m. LVV, NH, AdeKUS-CELOS en bedrijven	SRD 3.000.000	OvS, WWF Guianas, CIS en bedrijven	uitvloeisel van SEA en EIA processen; afhankelijk van bereidwilligheid van bedrijven

10. monitoring van de oogst van in het wild levende planten en dieren (in functie van duurzaamheid)	technische expertise; opzichters en veldpersoneel; coordinatie; output uit 7	evaluatie duurzaamheid van oogst van wilde planten en in het wild levende dieren en eventuele aanbeveling van herstel maatregelen	beperkt / middellange termijn	ROGB i.s.m. ATM, AdeKUS-CELOS, lokale bedrijven, besturen en gemeenschappen	SRD 3.000.000	OvS	op basis van rapportage door veldpersoneel (bijv. van RO en bedrijven) en lokale bewoners
11. monitoring van het gebruik van vreemde en lokale rassen en variëteiten in de landbouw en industrie	technische expertise; voorlichters en veldpersoneel; coordinatie	evaluatie trends in gebruik van rassen en variëteiten; impact op biodiversiteit	beperkt / middellange termijn	LVV i.s.m. ATM, AdeKUS-CELOS	SRD 1.500.000	OvS en bedrijven	op basis van rapportage door veldpersoneel (bijv. van LVV)
12. monitoring van <i>invasive species</i>	technische expertise; voorlichters en veldpersoneel; coordinatie	evaluatie trends in gebruik van rassen en variëteiten, en impact op biodiversiteit	beperkt / middellange termijn	HI i.s.m. LVV, AdeKUS-CELOS,	SRD 900.000	OvS	op basis van rapportage door de staf van HI (import) en bedrijven

Subdoel 4.3: Toegankelijke nationale databestanden over biodiversiteit met de resultaten van onderzoek en monitoring

De resultaten van onderzoek en monitoring kunnen optimaal ingezet worden door en voor de belanghebbenden wanneer ze toegankelijk zijn in databestanden.

<i>Gewenste acties</i>	<i>Benodigde input</i>	<i>Verwachte output</i>	<i>Belang / Prioriteit</i>	<i>Verantwoordelijkheid</i>	<i>Budget indicatie</i>	<i>Budget bron</i>	<i>Opmerkingen</i>
Overzicht	bestaande data, software, coordinatie, ...	toegankelijke databases	groot tot beperkt / korte - lange termijn	ATM, AdeKUS-CELOS, GLIS	SRD 690.000	OvS, GEF, SCF	vereist invoeren van data en medewerking instituten

1. inventariseer beschikbare data over biodiversiteit	bestaande digitale en analoge data; consultant; coördinatie	overzicht van beschikbare data en database systemen	groot / korte termijn	ATM i.s.m. ROGB, AdeKUS	SRD 45.000	OvS, SCF	vereist medewerking van instituten die data hebben / beheren
2. maak bestaande data m.b.t. flora en fauna toegankelijk	bestaande digitale en analoge data; software expertise; coördinatie; output uit 1	toegankelijke database over Surinaamse flora en fauna	groot / korte - middellange termijn	ATM i.s.m. ROGB, AdeKUS	SRD 300.000	GEF, SCF	vereist invoeren analoge data en omzetten digitale data in vriendelijker formaat
3. maak bestaande data m.b.t. ecosystemen toegankelijk	bestaande analoge data (bijv. vegetatie- en topografische kaarten); technische expertise; consultant	toegankelijke database over Surinaamse ecosystemen	actueel beperkt / middellange- lange termijn	ATM i.s.m. ROGB, AdeKUS-CELOS en GLIS	SRD 300.000	GEF, SCF	vereist digitaliseren van bestaande kaarten en plaatsen van digitale data in een handig formaat
4. nagaan bij welke internationale organisaties / netwerken Suriname zou moeten aansluiten voor uit-wisseling van data en informatie	technische expertise; consultant	aanbevelingen m.b.t. organisaties en netwerken waar Suriname voordeel aan heeft om bij aan te sluiten	groot / lange termijn	ATM i.s.m. ROGB, AdeKUS en LVV	SRD 30.000	OvS, SCF	aansluiting brengt verplichtingen met zich mee; er moet nagegaan worden of de voordelen opwegen tegen de verplichtingen

5. participeren in specifieke internationale organisaties / netwerken voor uitwisseling van data en informatie	technische expertise; output uit 4	uitwisseling van data en informatie m.b.t. biodiversiteit van Suriname	actueel beperkt / korte - lange termijn	ATM i.s.m. ROGB, AdeKUS en LVV	SRD 15.000	OvS, SCF	inzet van staf van ministeries en universiteit nodig
--	------------------------------------	--	---	--------------------------------	------------	----------	--

3.5 Capaciteitsopbouw

Dit is ook een ondersteunend nevendoeel en betreft de gewenste verbeterde capaciteit die op nationaal niveau noodzakelijk wordt geacht voor het kunnen realiseren van de drie kerndoelen van dit actieplan. Capaciteit wordt omschreven als het vermogen van individuen, organisaties en samenlevingen om hun functies te vervullen, hun problemen op te lossen en doeleinden te formuleren en te realiseren. Hierbij wordt dus enerzijds een onderscheid gemaakt tussen individuele, collectieve en institutionele capaciteit, anderzijds tussen capaciteitsverbetering bij de overheid, het bedrijfsleven en lokale maatschappelijke organisaties (CBO's / NGO's) en gemeenschappen.

Doel 5: Capaciteitsopbouw

Zowel de overheid, het bedrijfsleven en het maatschappelijke middenveld, betrokken bij het beleid, beheer, monitoring en handhaving van biodiversiteit, moet worden versterkt. Het gaat hier met name om de ontwikkeling van kennis en kunde.

Subdoel 5.1: Generieke capaciteit ontwikkeld

In het algemeen en binnen diverse geledingen van de maatschappij, ook bij de beleidsmakers, moet er bruikbare data / informatie ter beschikking zijn m.b.t. biodiversiteit, en moet de ontwikkeling van capaciteit gestimuleerd worden.

<i>Gewenste acties</i>	<i>Benodigde input</i>	<i>Verwachte output</i>	<i>Belang / Prioriteit</i>	<i>Verantwoordelijkheid</i>	<i>Budget indicatie</i>	<i>Budget bron</i>	<i>Opmerkingen</i>
------------------------	------------------------	-------------------------	----------------------------	-----------------------------	-------------------------	--------------------	--------------------

Overzicht	educatieve en technische expertise, informatie	toegankelijke informatie, curricula, trainingsfaciliteiten	groot / korte termijn	vnl. ATM, MINOV, AdeKUS, ...	SRD 1.050.000	OvS, UNICEF, SCF, OvNL, CBN, SCF	curricula continu herzien, aansluiten op het NCSA Capacity Development Action Plan
1. maak informatie beschikbaar voor planning en beslissingen in relatie tot behoud van de biodiversiteit	informatie over biodiversiteit, technische expertise, coordinatie	toegang tot biodiversiteit gerelateerde data en informatie	groot / korte termijn	ATM i.s.m. AdeKUS – CELOS, GLIS, SBB, ROGB, WWF Guianas, CIS	SRD 150.000	OvS, OvNL	vereist goede samenwerking en coördinatie tussen partners
2. train onderwijzend personeel op verschillende opleidingsniveau's, vooral basisniveau	onderwijskundige en technische expertise	trainingsprogramma's voor lager en middelbaar onderwijs, training/lesmateriaal voor onderwijzend personeel	groot / korte termijn	MINOV, ondersteund o.m. door AdeKUS, NIMOS, milieu NGO's	SRD 750.000	UNICEF, OvS, OvNL	belangrijk om continue curriculum voor lager en middelbaar onderwijs bij te stellen
3. zet trainingsprogramma's op voor beleidsmakers	onderwijskundige en technische expertise, onderwijsdeskundige	reguliere trainingen voor beleidsmakers	groot / korte termijn	ATM i.s.m. ROGB, Fin, NH AdeKUS	SRD 150.000	OvS, SCF	aansluiting op NCSA Capacity Development Action Plan wenselijk

Subdoel 5.2: Relevante ministeries en geassocieerde instituten versterkt

De overheid heeft behoefte aan aangepaste en additionele individuele en institutionele capaciteit om taken in relatie tot biodiversiteit naar behoren te vervullen. Dat geldt zowel op het vlak van planning en ruimtelijke ordening en het behoud van de biodiversiteit, als in relatie tot bioprospecting en biotechnologie en het reduceren van de impact van o.a. mijnbouw.

Gewenste acties	Benodigde input	Verwachte output	Belang / Prioriteit	Verantwoordelijkheid	Budget indicatie	Budget bron	Opmerkingen
Overzicht	technische, juridische en educatieve expertise, opgeleid personeel	effectieve en functionerende instituten, uitgebreide curricula	groot tot beperkt / korte tot llange termijn	vnL. ATM, ROGB, RvM, AdeKUS-CELOS, NH, ...	SRD 6.555.000	OvS, IDB, GEF, WWF Guianas, SCF, CBN	zwakke instituten behoeven groter draagvlak
1. train / ondersteun planning voor behoud milieu (lokaal en nationaal)	technische expertise, consultant, politiek draagvlak / goedkeuring	versterkt instituut voor planning t.b.v. milieu behoud	groot tot beperkt / middellange termijn	RvM, ATM, ROGB	SRD 150.000	OvS, GEF, CBN	positie / mandaat van Planbureau moet versterkt worden
2. ondersteun een geïntegreerd instituut voor natuurbescherming en duurzame benutting van bos	technische en juridische expertise, politiek draagvlak	goedgekeurd en gemandateerd instituut voor de geïntegreerde aanpak van duurzaam bosgebruik en natuurbescherming	groot / korte termijn	ROGB i.s.m. RvM, ATM	SRD 3.000.000	IDB	succes afhankelijk van betrokkenheid van zowel private als publieke belanghebbenden
3. versterk instituten voor onderzoek, training, onderwijs en demonstratie van verantwoorde mijnbouw	technische en onderwijskundige expertise, adequaat opgeleid personeel consultant	verbeterde curricula en onderzoeksfaciliteiten, demonstraties van verantwoorde mijnbouw	groot / middellange termijn	ATM i.s.m. BIS, AdeKUS-CELOS	SRD 750.000	OvS, WWF Guianas	
4. integreer duurzame benutting van zee en mariene biodiversiteit in curricula van hogere onderwijsinstellingen	technische en onderwijskundige expertise	onderwerpen gerelateerd aan benutting van zee en mariene biodiversiteit opgenomen in bestaande curricula	groot / korte termijn	AdeKUS, LVV, RvM	SRD 1.050.000	IDB, WWF Guianas	er bestaat nog onvoldoende onderwijs op hoog niveau over de zee en mariene biodiversiteit

5. versterk en professionaliseer instituten belast met natuureducatie en -voorlichting	communicatie en technische expertise, technische informatie	adequate equipment en personeel met adequate vooropleiding / ervaring	groot / korte termijn	ATM i.s.m. ROGB, NH	SRD 1.500.000	CBN, OvS, SCF	bij voorkeur te integreren in instituut output 2
6. vergroot biotechnologische capaciteit ter uitvoering van CBD, door integratie biotechnologie in huidige / nieuwe curricula			groot tot beperkt / lange termijn	ATM ism LVV, ROGB en MINOV			
7. zet instituut op voor biotechnologie risico evaluatie			groot tot beperkt / lange termijn	ATM, ATM-NIMOS, AdeKUS			
8. versterk OvS instituten om hun rol te spelen in EIA / verhoog capaciteit voor EIA	technische expertise; training, additioneel opgeleid personeel	capaciteit voor vlotte en goede uitvoering van EIA	groot / korte – middellange termijn	ATM i.s.m. NH, LVV, OW, ROGB	SRD 105.000	OvS, IDB	behoeft zowel sectorale als intersectorale aanpak

Subdoel 5.3: Bedrijven ondernemen op maatschappelijk verantwoorde wijze, met in acht name van groene / duurzaamheidsprincipes

Het bedrijfsleven zal haar capaciteit moeten ontwikkelen en inzetten voor duurzaam gebruik en beheer van biodiversiteit, met name in de toerismesector, maar ook bij de exploitatie van bosproducten, zoals hout en NTFP.

<i>Gewenste acties</i>	<i>Benodigde input</i>	<i>Verwachte output</i>	<i>Belang / Prioriteit</i>	<i>Verantwoordelijkheid</i>	<i>Budget indicatie</i>	<i>Budget bron</i>	<i>Opmerkingen</i>
------------------------	------------------------	-------------------------	----------------------------	-----------------------------	-------------------------	--------------------	--------------------

Overzicht	expertise, politieke goedkeuring, training	getraind personeel, wetten / regels,	groot tot beperkt / korte - middellange termijn	vnl. ATM, LVV, NH, ROGB, TCT, OW, SBF, KKF, brancheorganisaties ...	SRD 585.000	OvS, SCF, bedrijfsfondsen	aansluiting op andere acties (bewustwording) is van belang
1. versterk de capaciteit om groene / duurzaamheids-principes te integreren en certificeringstrajecten te doorlopen	technische expertise, training, consultant	getraind personeel, bewust en opgeleid om groene principes te kunnen integreren in bedrijfsvoering en in aanmerking te komen voor certificering	groot / korter termijn	ATM i.s.m. SBF, STS, KKF en brancheorganisaties	SRD 150,000	OvS, SCF	NATIN en AdeKUS hebben deze onderwerpen reeds geïntegreerd in bestaande curricula, behoefte aan training van overig personeel
2. ontwikkeling van wet- en regelgeving ter stimulering van groene / duurzame praktijken in bedrijfsleven	juridische expertise	concept wetten / regels ter stimulering van 'groene' praktijken in bedrijfsleven	groot / korte termijn	ATM i.s.m. LVV, NH, HI, TCT, ROGB, OW	SRD 45.000	OvS	inzet staf diverse ministeries nodig
3. keur wet / regelgeving goed ter stimulering van groene / duurzame praktijken in bedrijfsleven	politieke goedkeuring; output uit 2	bekrachtigde wetten en regels	groot / korte tot middellange termijn	RvM, Staatsraad en Parlement i.s.m. ATM, ROGB, LVV, NH, HI, TCT, OW	SRD 15.000	OvS	inzet politieke ambtsdragers nodig

4. stel een instituut verantwoordelijk voor 'groene etiketten' en zorg voor adequate controle	juridische / technische expertise, opgeleid personeel, equipment	adequate controle op gebruik 'groene etiketten'	actueel beperkt / middellange tot lange termijn	ATM i.s.m. SSB	SRD 150,000	OvS, SCF	bij voorkeur onder te brengen in een bestaand instituut
5. versterk lokale bedrijven om hun rol te vervullen in EIA (verhoogde EIA capaciteit)	technische expertise, training	bedrijfspersoneel beter opgeleid / op de hoogte van EIA belang en procedures	groot / korte tot middellange termijn	ATM i.s.m. SBF, KKF, brancheorganisaties	SRD 225.000	OvS, SCF, bedrijfsfondsen	deze actie dient samen te gaan met bewustwordings-activiteiten

Subdoel 5.4: Lokale maatschappelijke organisaties en gemeenschappen capabel om hun rol te vervullen in relatie tot biodiversiteit

Lokale gemeenschappen, gemeenschapsorganisaties (CBO's) en ondersteunende NGO's hebben een belangrijke rol te vervullen in het (mede)beheer van biodiversiteit. Het mobiliseren en versterken van lokale gemeenschappen en organisaties zal het overheids-apparaat ontlasten en haar inspanningen complementeren en kan het maatschappelijk draagvlak vergroten.

<i>Gewenste acties</i>	<i>Benodigde input</i>	<i>Verwachte output</i>	<i>Belang / Prioriteit</i>	<i>Verantwoordelijkheid</i>	<i>Budget indicatie</i>	<i>Budget bron</i>	<i>Opmerkingen</i>
Overzicht	expertise, training, consultaties, consultant	meer betrokkenheid lokale gemeenschappen, CBO's en NGOs bij beheer	groot tot beperkt / korte - lange termijn	vnl. ROGB, ATM i.s.m. NGO's, CBO's en lokale gemeenschappen	SRD 825.000	OvS, SCF, GEF, WWF Guianas, CBN, TBI	afhankelijk van het decentralisatie proces en betrokkenheid belanghebbenden

1. versterk capaciteit van lokale gemeenschappen voor management en monitoring van biodiversiteit in hun leefomgeving	technische expertise, training, consultatie en overleg, consultant	getrainde leden uit lokale gemeenschappen die worden ingezet bij monitoring en beheer	groot / korte - middellange termijn	ROGB i.s.m. AdeKUS, WWF Guianas, CIS, ACT, VIDS en andere NGO's, CBO's en vertegenwoordigers van lokale gemeenschappen	SRD 450.000	OvS, CBN, TBI, WWF Guianas, SCF	afhankelijk van lokaal aanwezige interesse voor co-management van biodiversiteit;
2. initieer een transitie van consultatie naar co-management van beschermde gebieden, samen met lokale belanghebbenden	technische en communicatieve expertise; consultaties; consultant; output uit 1	MoU's en werkplan t.b.v. co-management van beschermde gebieden	groot tot beperkt / korte tot lange termijn	ROGB i.s.m. RO, ATM, NGO's, CBO's en vertegenwoordigers van lokale gemeenschappen	SRD 300.000	SCF, GEF	sterk afhankelijk van decentralisatie proces
3. versterk gemeenschappen en CBO's om hun rol te vervullen in EIA	technische expertise, training	exponenten van lokale gemeenschappen op de hoogte van EIA procedures	groot / korte - middellange termijn	ATM, NGO's, CBO's en vertegenwoordigers van lokale gemeenschappen	SRD 75.000	OvS, SCF	vraagt om betrokkenheid van lokale gemeenschappen en hun organisaties

3.6 Vergroten van het bewustzijn en 'empowerment'

Het vergroten van het bewustzijn m.b.t. het behoud en duurzaam gebruik van de biodiversiteit is ook een ondersteunend doel binnen dit actieplan. Dit zal bereikt worden middels gericht onderwijs en communicatie. Het is de bedoeling dat als gevolg van het verhoogde bewustzijn de betrokken mensen en gemeenschappen versterkt worden, zich gemotiveerd en sterk genoeg voelen om zaken zelf ter hand te nemen.

Er zal gebruik gemaakt worden van de methoden en technieken van Social Marketing en Environmental Education & Communication. Dit zal erop gericht zijn dat een meerderheid van zowel de bevolking, sociale partners als beleidsmakers zorg gaat dragen voor de

variëteit aan levensvormen in Suriname. Er dient een nationale campagne ontworpen te worden, die vervolgens planmatig uitgevoerd moet worden, waarna deze uiteindelijk geëvalueerd moet worden om het effect vast te kunnen stellen.

Er moet tevens gebruik gemaakt worden van meer gerichte bewustwordingscampagnes die een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het behoud van de biodiversiteit door het gedrag van lokale gemeenschappen te veranderen in de richting van duurzaamheid. Deze campagne zal voornamelijk werken door de aanpassing van onderwijscurricula. Curricula moeten speciaal ontworpen worden voor lokale gemeenschappen om een bijdrage te kunnen leveren aan gedragsverandering. De huidige curricula moeten geëvalueerd worden en nieuwe ontwikkeld in overleg met de belanghebbenden. Na de invoering van nieuwe curricula zal het resultaat ook weer geëvalueerd moeten worden.

Er zal ook speciale aandacht moeten gaan naar bewustwording binnen de kleinlandbouw. Het zal belangrijk zijn om land- en tuinbouwers bewust te maken van de mogelijke benutting van de biodiversiteit ter verhoging van hun inkomen uit duurzame land- en tuinbouw-systemen. Agrobiodiversiteit kan hierin een belangrijke rol vervullen. Soortgelijke interactie tussen de biodiversiteit en zeevisserij is terug te vinden in de visserijsector. Voor de aandachtsgebieden landbouw en visserij zal een voorlichtings- en marketingscampagne ontworpen moeten worden, en zullen pilot projecten opgezet moeten worden om duurzaamheid en inkomstenverhoging te demonstreren in de praktijk.

Doel 6: Vergroten van het bewustzijn en 'empowerment' door onderwijs en communicatie

Onderwijs en communicatie worden ingezet ter vergroting van het bewustzijn in relatie tot biodiversiteit, en planning en management voor het behoud van de biologische en hieraan gerelateerde culturele hulpbronnen.

Subdoel 6.1: Nationale bewustzijn vergroot via communicatiecampagne

Door gebruik te maken van methoden van Social Marketing en Environmental Education & Communication (EE&C) kunnen mensen gemotiveerd worden om acties te ondernemen om biodiversiteit te behouden en te beschermen. Hiervoor zal lokaal expertise gecreëerd moeten worden om effectieve voorlichtingscampagnes uit te voeren. Daarnaast dient milieuvorlichting en educatie gericht te zijn op het aanspreken van emoties en culturele symbolen die geconstrueerd zijn rond de natuur en biodiversiteit (symbolische betekenissen). Dit verschilt per etnische groep, effectieve milieuvorlichting en educatie werkt dan ook met doelgroepsegmentering (het ontwikkelen van specifieke boodschappen voor specifieke doelgroepen).

Gewenste acties	Benodigde input	Verwachte output	Belang / Prioriteit	Verantwoordelijkheid	Budget indicatie	Budget bron	Opmerkingen
Overzicht	expertise, training, consultant	getrainde voorlichters, curricula, overzicht, programma's	groot tot beperkt / korte - middellange termijn	vnl. ATM, AdeKUS, MINOV, SBF, KKF, NGO's, CBO's en lokale gemeenschappen	SRD 1.530.000	OvS, bilaterale samenwerking, SCF, GEF, WWF Guianas, CIS, ACT	specifiek gericht op doelgroepen; inzet van meerdere organisaties nodig
1. verzorg training social marketing en EE&C aan milieu voorlichters	communicatie expertise, consultant	gemotiveerde en opgeleide krachten om effectieve voorlichtings-programma's te initiëren	groot / korte termijn	AdeKUS, ATM	SRD 450.000	UNICEF, SCF, bilaterale samenwerking tussen onderwijs-instellingen	upgrading van bestaande voorlichters nodig om voorlichting en campagnes effectiever te maken
2. voeg een onderdeel social marketing en EE&C toe aan bestaande curricula (AdeKUS, IOL, NATIN)	communicatie en onderwijskundige expertise, overleg, training	integratie social marketing en EE&C in bestaande curricula, getraind onderwijzend personeel	groot / korte - middellange termijn	ATM i.s.m. MINOV, AdeKUS, IOL, NATIN	SRD 150.000	OvS, SCF, bilaterale samenwerking tussen onderwijs-instellingen	bestaande curricula leiden (nog) geen mensen op tot goede voorlichter / <i>communicator</i>
3. maak een overzicht van de symbolische betekenissen die per etnische groep geconstrueerd zijn rond de natuur en biodiversiteit	communicatie / cultureel-antropologische expertise; consultaties; consultant	overzicht symbolische betekenissen rond natuur en biodiversiteit	beperkt / middellange termijn	ATM i.s.m. RO, NGO's, CBO's en vertegenwoordigers lokale gemeenschappen	SRD 105.000	UNDP, WWF Guianas, CIS	

4. ontwikkel nationale campagnes om bewustzijn te vergroten, gebaseerd op doelgroep-segmentering	communicatie / cultureel antropologische en onderwijskundige expertise; consultant	programma's voor verschillende doelgroepen (etnisch, leeftijd, ...)	beperkt / middellange termijn	ATM i.s.m. nationale media, NGO's, CBO's en vertegenwoordigers van lokale gemeenschappen	SRD 600.000	OvS, GEF, CIS, ACT, WWF Guianas	programma's dienen opgesteld te worden in de taal van de doelgroep, media afgestemd op gangbare communicatiemiddelen binnen de doelgroep
5. ontwikkel campagnes voor bedrijfsleven om bewustzijn over hun rol en belang bij het behoud van biodiversiteit te vergroten	technische en communicatie expertise; consultaties; consultant	programma's voor bedrijfsleven	beperkt / middellange termijn	ATM i.s.m. SBF, KKF, brancheorganisaties	SRD 225.000	OvS, GEF, CIS, ACT, WWF Guianas	programma's dienen opgesteld te worden in de taal van de doelgroep, media afgestemd op gangbare communicatiemiddelen binnen de doelgroep

Subdoel 6.2: Vergroot bewustzijn bij lokale gemeenschappen via onderwijs

Deze lokale bewustzijnsvergroting kan het beste bereikt worden door het ontwikkelen van onderwijscurricula die speciaal zijn ontworpen voor lokale gemeenschappen en die een bijdrage kunnen leveren aan gedragsverandering in de richting van behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit.

<i>Gewenste acties</i>	<i>Benodigde input</i>	<i>Verwachte output</i>	<i>Belang / Prioriteit</i>	<i>Verantwoordelijkheid</i>	<i>Budget indicatie</i>	<i>Budget bron</i>	<i>Opmerkingen</i>
Overzicht	diverse expertises, consultants	multi-media centra, curricula, materiaal, programma's	groot tot beperkt / korte-middellange termijn	vnl. RO, ATM, MINOV, ROGB, LVV, NGO's, CBO's en lokale gemeenschappen	SRD 5.400.000	UNICEF, OvS, IDB, GEF, e.a.	medewerking van lokale gemeenschappen is cruciaal

1.ontwikkel lokale multi-media centra in de lokale gemeenschappen die bewustzijn van biodiversiteit en cultuur bevorderen	Technische / cultureel-antropologische en communicatieve expertise; consultant; output uit 3 van voorgaande subdoel	multi-media centra voor educatie	beperkt / middellange termijn	RO i.s.m. ATM, ROGB, LVV, NGO's, CBO's en vertegenwoordigers van lokale gemeenschappen	SRD 3.000.000	OvS, internationale bedrijven	locatie multi-media dient strategisch gekozen te worden om efficiëntie te verhogen
2. neem biodiversiteit en eraan gerelateerde culturele diversiteit mee in onderwijscurricula	technische / cultureel-antropologische / onderwijskundige expertise; consultant	nieuwe / aangepaste curricula met ondersteunend materiaal	groot / korte termijn	MINOV i.s.m. ATM, NGO's, CBO's, en vertegenwoordigers van lokale gemeenschappen	SRD 450.000	UNICEF, OvS	input van lokale gemeenschappen is cruciaal
3. ontwikkel onderwijscurricula in lokale talen, waarbij lokale expertise beter ingezet kan worden	linguïstische en cultureel-antropologische expertise; consultant	milieu gerelateerde curricula vertaald naar lokale taal en omstandigheden	groot / korte termijn	MINOV i.s.m. RO, NGO's, CBO's en vertegenwoordigers van lokale gemeenschappen	SRD 450.000	UNICEF, IDB	kennis van de lokale situatie is cruciaal
4. bevorder een breed spectrum aan milieu-voorlichting in lokale gemeenschappen	communicatie / cultureel antropologische en onderwijskundige expertise; consultant	programma's / materiaal voor verschillende doelgroepen (etnisch, leeftijd, ...)	groot / korte termijn	ATM i.s.m. MINOV, RO, NGO's, CBO's en vertegenwoordigers van lokale gemeenschappen	SRD 1.500.000	UNICEF, IDB, GEF, CIS, ACT, WWF Guianas	programma's dienen opgesteld te worden in de taal van de doelgroep, media afgestemd op gangbare communicatiemiddelen binnen de doelgroep, input van lokale gemeenschappen cruciaal

Subdoel 6.3: Vergroot bewustzijn binnen de landbouw- en visserijsector

Biodiversiteit is fundamenteel voor de ontwikkeling van land- en tuinbouw, die op zich weer de basis vormen voor economische groei en vermindering van armoede. Het vergroten van de agro-biodiversiteit in de land- en tuinbouw stelt de sector beter in staat schokken en verstoringen op te vangen. Hetzelfde geldt voor de visserijsector en mariene biodiversiteit.

<i>Gewenste acties</i>	<i>Benodigde input</i>	<i>Verwachte output</i>	<i>Belang / Prioriteit</i>	<i>Verantwoordelijkheid</i>	<i>Budget indicatie</i>	<i>Budget bron</i>	<i>Opmerkingen</i>
Overzicht	expertise, consultaties, consultant	voorlichtingsactiviteiten, meer kennis bij doelgroep, overzichten	groot tot beperkt / korte-middellange termijn	vnl. LVV, ATM, RO, ROGB, boeren- en vissersorganisaties	SRD 1.740.000	EU, FAO, OvS	vraagt om goed aansluiting bij ervaring van doelgroep
1. ontwikkel en verzorg landbouw-voorlichting ter behoud van agrobiodiversiteit	agrarische en onderwijskundige expertise; consultant	voorlichtingsactiviteiten, meer kennis bij landbouwers t.a.v. belang agro-biodiversiteit	beperkt / middellange termijn	LVV i.s.m. boerenorganisaties, RO, ATM	SRD 300.000	EU, FAO, OvS	voorlichting afgestemd op taal en context van de doelgroepen
2. ontwikkel en verzorg landbouw-voorlichting gericht op (semi) permanente landbouwmethodes in het Binnenland	agrarische, cultureel-antropologische en onderwijskundige expertise; consultaties; consultant	voorlichtingsactiviteiten, meer kennis bij landbouwers in het Binnenland over duurzame productie uit (semi) permanente landbouwmethodes	groot / korte-middellange termijn	LVV i.s.m. boerenorganisaties, RO, AdeKUS-CELOS, vertegenwoordigers lokale gemeenschappen, NGOs	SRD 450.000	EU, FAO, OvS	demonstratievelden zijn belangrijke voorlichtingsmiddelen
3. ontwikkel en verzorg voorlichting over invloed van activiteiten op het land op mariene ecosystemen	agrische, onderwijskundige en technische expertise; consultant	voorlichtingsactiviteiten, meer kennis bij landbouwers (m.n. in Kustvlakte) over invloed landbouwactiviteiten op zeemilieu	beperkt / middellange termijn	LVV i.s.m. ATM, AdeKUS-CELOS	SRD 300.000	EU, FAO, OvS	

4. verbeter voorlichting, onderwijs, training en inbreng technologie gericht op duurzame exploitatie van mariene biologische hulpbronnen door vissers	technische expertise, mariene vis en visserij data; consultaties; consultant	demonstratie van technische- en financieel haalbare methoden die duurzaam zijn en de exploitatie niet in gevaar brengen	groot / korte termijn	LVV i.s.m. MINOV, visersorganisaties, AdeKUS-CELOS	SRD 600.000	EU, FAO, OvS	voorlichting dient rekening te houden met marktmechanismen
5. verhoog bewustzijn over wetten en regels voor behoud van biodiversiteit	technische en onderwijskundige expertise, overzicht relevante wet- en regelgeving m.b.t. biodiversiteit in relatie tot landbouw, veeteelt en visserij; consultant	overzicht en uitleg van wetten en regels t.a.v. behoud van biodiversiteit, gericht op landbouw, veeteelt en visserij	beperkt / middellange termijn	ATM i.s.m. LVV, ROGB, vissersorganisaties, boerenorganisaties, AdeKUS-CELOS	SRD 90.000	OvS	reguliere updates noodzakelijk

3.7 Samenwerking op lokaal en internationaal niveau

Het doel is om samen te werken om de hoofddoelen van de CBD en NBAP te realiseren. De achterliggende gedachte is enerzijds dat lokale problemen in de meeste gevallen ook best lokaal opgelost kunnen worden, zoals de problemen die er kunnen zijn tussen een jachtopziener, de bewoners van dorpen in de omgeving van het beschermd gebied en de eigenaars van hout- en mijnbouwbedrijven die in hetzelfde gebied actief zijn. Anderzijds is er de gedachte dat grensoverschrijdende problemen, zoals de wereldwijde smokkel van in het wild levende dieren en globale klimaatsverandering, onmogelijk binnen het nationale of lokale verband alleen opgelost kunnen worden en dus een grensoverschrijdende aanpak vergen. Lokale samenwerking zal gerealiseerd worden door lokale participatie. Vooral lokale gemeenschappen moeten in de gelegenheid gesteld worden de bestaande situatie zelf te analyseren (zowel met betrekking tot de beperkingen alsook de mogelijkheden), de prioriteitsproblemen zelf te identificeren, zelf plannen te ontwikkelen om deze problemen aan te pakken, en de implementatie van deze plannen ook zelf ter hand te nemen, met ondersteuning van de overheid en anderen die ze

daarbij nodig denken te hebben. Ook internationale samenwerking zal gebaseerd moeten zijn op volwaardige participatie en wel de participatie van vertegenwoordigers van Suriname in besprekingen en processen in regionaal verband (CARICOM, ACTO, nieuwe Zuid-Amerikaanse regionale initiatieven) en daarbuiten (bilateraal; mondiaal).

Doel 7: Samenwerking op lokaal en internationaal niveau

Samenwerking in het plannen, beheren en monitoren van biodiversiteit moet verhoogd worden door ook ruimte te maken voor participatie van lokale belanghebbenden, met name lokale gemeenschappen en bedrijven. Suriname dient ook gericht samen te werken met andere landen via participatie in regionale en mondiale initiatieven.

Subdoel 7.1: Lokale samenwerking en participatie gemeenschappen

Lokale participatie en samenwerking dient om te komen tot het identificeren en implementeren van activiteiten die leiden tot een duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen zonder dat biodiversiteit bedreigd wordt. Eerst moet de bestaande situatie geanalyseerd worden, samen met de lokale belanghebbenden om pas daarna over te gaan tot actie.

<i>Gewenste acties</i>	<i>Benodigde input</i>	<i>Verwachte output</i>	<i>Belang / Prioriteit</i>	<i>Verantwoordelijkheid</i>	<i>Budget indicatie</i>	<i>Budget bron</i>	<i>Opmerkingen</i>
Overzicht	expertise, vroege betrekking van belanghebbenden, netwerken	overzichten, draagvlak, coördinatie, privaat-publieke samenwerking	groot tot beperkt / korte-middellange termijn	vnl. ATM, ROGB, LVV, SBF, RO, NGO's, CBO's en vertegenwoordigers van lokale gemeenschappen	SRD 120.000 (plus budgetten van eerder vermelde specifieke acties)	OvS, private sector, NGOs	gekoppeld aan andere acties / lopende overheids-werkzaamheden
1. inventariseer belanghebbenden in relatie tot biodiversiteit	technische expertise; consultaties; consultant	overzicht van belanghebbenden	groot / korte termijn	ATM	SRD 15.000	OvS	is in principe onderdeel van de baseline (zie paragraaf 1.5 en 4.1)

2. werk samen met lokale gemeenschappen bij planning, management, administratie, de handhaving van wetten en regels voor behoud, en het creëren van condities voor werkgelegenheid	vrijwillige en geïnformeerde instemming van lokale gemeenschappen, output uit 1	breed draagvlak voor behoud van biodiversiteit	groot / korte termijn	ATM, ROGB i.s.m. RO, LVV, NH, NGO's, CBO's en vertegenwoordigers van lokale gemeenschappen	(inclusief in budgetten van eerder vermelde specifieke acties)		deze actie is gekoppeld aan andere acties en lopende overheids-werkzaamheden
3. betrek de belanghebbenden bij uitvoering van beleid en planning (voor behoud)	vroege betrekking van belanghebbenden in het proces, facilitator, output uit 1	draagvlak voor beleid t.a.v. behoud van biodiversiteit	groot / korte termijn	ATM, ROGB i.s.m. RO, LVV, NGO's, CBO's en vertegenwoordigers van lokale gemeenschappen	(inclusief in budgetten van eerder vermelde specifieke acties)		deze actie is nauw gekoppeld aan andere acties en lopende overheids-werkzaamheden
4. ontwikkel en neem maatregelen ter bevordering en versterking van publiek-private samenwerking (OvS met NGO's/CBO's en/of bedrijven) t.a.v. biodiversiteit	technische en juridisch expertise	privaat-publieke uitvoering van projecten op het gebied van behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit	groot / korte termijn	SBF i.s.m. ATM, ROGB, LVV, NGO's, CBO's en vertegenwoordigers van lokale gemeenschappen	SRD 45.000	OvS, private sector, branche organisatie, vertegenwoordigende organisaties, NGO's	bereidwilligheid tot samenwerking en wederzijds belang zijn cruciaal

5. ontwikkel en neem maatregelen die lokale gemeenschappen motiveren om biodiversiteit te monitoren, behouden en duurzaam te gebruiken	technische en juridische expertise; vroege betrekking van belanghebbenden in het proces; facilitator; overleg	gemotiveerde lokale gemeenschappen die biodiversiteit monitoren, behouden en duurzaam gebruik	beperkt / middellange termijn	ROGB i.s.m. ATM, RO, NGO's, CBO's en vertegenwoordigers van lokale gemeenschappen	SRD 45.000	OvS, GEF	
6. bevorder sterke lokale samenwerking ter regulering en management (gericht op duurzaamheid) van de visserij (op zee)	netwerk onder leidinggevend van verschillende departementen en private sector (inclusief verwerkers); output uit 1	intersectoraal en publiek-privaat overleg	groot / korte termijn	o.m. LVV, MAS, ATM, HI, vissersorganisaties	(inclusief in budgetten van eerder vermelde specifieke acties)		vraagt om een betrokkenheid van vele actoren en belanghebbenden
7. zet een netwerk op voor lokale samenwerking op het gebied van training	netwerk van instituten en organisaties die opleidingen en trainingen verzorgen op het gebied van biodiversiteit; output uit 1	verbeterde coördinatie van activiteiten	beperkt / korte-middellange termijn	MINOV i.s.m. ATM, AdeKUS, IOL, NATIN, NGO's, private instellingen	SRD 15.000	OvS, private sector, branche organisatie, vertegenwoordigende organisaties, NGO's	vraagt om een betrokkenheid van vele belanghebbenden

Subdoel 7.2: Internationale samenwerking

Effectieve samenwerking met landen en instituten in de regio en daarbuiten is nodig en dit is slechts mogelijk wanneer Suriname volledig participeert in besprekingen, planning en uitvoering van regionale en mondiale initiatieven.

Gewenste acties	Benodigde input	Verwachte output	Belang / Prioriteit	Verantwoordelijkheid	Budget indicatie	Budget bron	Opmerkingen
Overzicht	technische expertise, internationale bijeenkomsten	overzicht, uitwisseling kennis / ervaring, bilaterale afspraken	groot tot beperkt / korte-lange termijn	vnl. BUZA, vak ministeries	SRD 453.500	OvS, IDB, UNDP	vraagt om betrokkenheid van veel ministeries, organisaties, Ambassades
1. inventariseer thema's die (momenteel) moeilijk op nationaal niveau aan te pakken zijn door beperkte capaciteit	technische expertise; consultaties; consultant	overzicht van thema's / acties waarvoor (te) beperkte nationale capaciteit is	groot / korte termijn	ATM i.s.m. betreffende ministeries / organisaties	SRD 15.000	OvS	met name betrekken op de thema's: zee, bedreigde soorten, rampen, bioveiligheid, duurzaam toerisme
2. vergroot capaciteit van Suriname door te werken met landen in de regio / wereld op het gebied van planning, uitvoering, evaluatie en financiering in relatie tot behoud	technische expertise, bezoeken van regionale en mondiale bijeenkomsten	capaciteit vergroot bij beleidsmedewerkers / uitvoerders; Suriname krijgt input uit netwerk op regionaal en mondiaal niveau, uitwisseling van kennis en ervaring	groot / korte termijn	BUZA i.s.m. vak ministeries	SRD 60.000	OvS, IDB	vraagt om betrokkenheid verschillende publieke instituten, NGO's, Ambassades, regionale organisaties

3. participeer in regionale / mondiale initiatieven voor het management (gericht op duurzaamheid) van de biologische hulpbronnen van de zee	technische expertise, regionale en mondiale bijeenkomsten	actieve participatie in regionaal / mondiaal netwerk, uitwisseling van kennis en ervaring; regionale / bilaterale overeenkomsten t.a.v. visserij op zee	beperkt / middellange-lange termijn	BUZA i.s.m. LVV, ATM	SRD 75.000	OvS	vraagt om betrokkenheid verschillende publieke instituten, NGO's, Ambassades, regionale organisaties; nauwe samenhang met acties 2 en 5
4. maak een samenwerkingsplan met landen in de regio voor onderzoek en monitoring in relatie tot biodiversiteit	technische expertise, regionale bijeenkomsten	samenwerkingsplan	beperkt / middellange-lange termijn	BUZA i.s.m vak ministeries, AdeKUS-CELOS	SRD 60.000	OvS, ACTO	focus: CARICOM, Guiana's en andere Amazonische landen
5. deelname aan regionale planning / actie voor bescherming van mondiaal / regionaal bedreigde soorten	technische expertise, bezoeken van mondiale / regionale bijeenkomsten	Suriname neemt deel aan regionale acties voor bescherming van mondiaal / regionaal bedreigde soorten	beperkt / middellange-lange termijn	BUZA i.s.m vak ministeries	SRD 22.500	OvS, ACTO	in samenwerking met IUCN, organisaties voor behoud van biodiversiteit
6. ontwikkel met landen in de regio gezamenlijke respons op rampen	technische expertise, regionale bijeenkomsten	gezamenlijke response	beperkt / middellange-lange termijn	BUZA i.s.m. NCCR, vak ministeries	SRD 36.000	IDB	vraagt om betrokkenheid verschillende publieke instituten, Ambassades, regionale organisaties

7. ontwikkel met landen in de regio gezamenlijke respons op grensoverschrijdende vervuiling en gevaarlijke transporten op zee	technische expertise, regionale bijeenkomsten	regionaal overeengekomen beleid maatregelen voor grensoverschrijdende vervuiling en gevaarlijke transporten op zee	beperkt / middellange termijn	BUZA i.s.m. ATM, HI, OW, LVV	SRD 45.000	IDB	vraagt om betrokkenheid verschillende publieke instituten, Ambassades, regionale organisaties
8. ontwikkel in samenwerking met de landen in de regio een bioveiligheid raamwerk	technische expertise, regionale bijeenkomsten	regionaal bioveiligheid raamwerk	beperkt / middellange termijn	BUZA i.s.m. ATM, vak ministeries	SRD 45.000	OvS	vraagt om betrokkenheid verschillende publieke instituten, Ambassades, regionale organisaties
9. bevorder ecologisch duurzaam toerisme in de regio, incl. regionale gedragscodes en training	technische expertise, regionale bijeenkomsten	regionaal ontwikkelde gedragscodes en training voor duurzaam toerisme, participatie van Suriname in regionale netwerken met uitwisseling van kennis en ervaring	groot / middellange termijn	BUZA i.s.m. TCT, sector organisaties	SRD 75.000	UNDP, OvS	
10. bevorder regionale aanpak van training en versterking van capaciteit			groot / lange termijn				

11. creëer nieuwe internationale samenwerkingsverbanden voor training en onderwijs			groot / lange termijn				
--	--	--	-----------------------	--	--	--	--

3.8 Adequate financiering

Het achtste doel in het NBAP betreft actie die nodig is om te zorgen voor het financieren van de verschillende acties die zijn opgenomen in dit actieplan. Ook in de NBS werd hier onder een aantal doelstellingen aan gerefereerd. Deze suggesties zijn ondergebracht en aangevuld onder deze achtste doelstelling, waarbij onderscheid is gemaakt tussen de mogelijkheden van incidentele financiering (vaak door donoren, projectmatig en tijdgebonden) en doorlopende financiering, gebaseerd op het genereren van een constante geldstroom. Middelen van met name GEF en andere grote donoren zullen van belang zijn voor incidentele financiering, hetgeen gezien kan worden als investeringen. Deze investeringen zullen gepleegd worden op basis van plannen, zoals dit NBAP, wanneer ze afgerond zijn en door de overheid geaccepteerd worden. Middelen die afgeleid zijn van productie in diverse sectoren die eerder genoemd zijn (in paragraaf 3.1 en 3.2.) zullen van belang zijn voor doorlopende financiering, die in feite in hoofdzaak moet dienen om lopende kosten en afschrijvingen te dekken. Het is dan ook van belang om duurzaam gebruik van de biodiversiteit en verantwoord gebruik van andere hulpbronnen te stimuleren, om te voorkomen dat belangrijke acties niet ondernomen kunnen worden vanwege een tekort aan fondsen.

Doel 8: Adequate financiering

Ter realisatie van de overige doelen van de NBS zijn adequate financiële middelen beschikbaar via het werven van projectmatige en programma middelen en het implementeren van nationale mechanismen voor fondsvorming en duurzame financiering van activiteiten

Subdoel 8.1: Doorlopende financiering door OvS, middels gerichte budgettering en subsidies

Om lopende activiteiten te kunnen financieren dient een constante geldstroom van voldoende omvang gegenereerd te worden. De OvS zal meer middelen moeten alloceren voor biodiversiteit gerelateerde activiteiten. Daarnaast dienen financiële mechanismen ontwikkeld

en ingevoerd te worden die vervuiling en aantasting van biodiversiteit ontmoedigen en duurzaam gebruik en behoud van biodiversiteit bevorderen.

<i>Gewenste acties</i>	<i>Benodigde input</i>	<i>Verwachte output</i>	<i>Belang / Prioriteit</i>	<i>Verantwoordelijkheid</i>	<i>Budget indicatie</i>	<i>Budget bron</i>	<i>Opmerkingen</i>
Overzicht	expertise, politiek draagvlak, jaarverslagen	beschikbare middelen, financieringsmechanismen, voorstellen	groot tot beperkt / korte-middellange termijn	vnl. ATM, ROGB, NH, LVV, TCT, OW, RvM	SRD 135.000	OvS, SCF	mede afhankelijk goedkeuring / bekrachtiging milieuraamwet
1. neem additionele biodiversiteit-gerelateerde budgetten op in jaarbegrotingen van OvS	geformuleerde acties uit NBAP, politiek draagvlak	beschikbaarheid van middelen voor uitvoering biodiversiteit gerelateerde acties	groot / korte termijn	RvM, DNA i.s.m. ATM, ROGB, NH, LVV, TCT, OW, Fin	SRD 15.000	OvS	
2. koppel gerealiseerde activiteiten aan jaarbegroting en presenteer deze aan RvM en DNA	jaarverslagen en gerealiseerde cijfers van voorgaande jaren t.a.v. biodiversiteit gerelateerde activiteiten	presentatie aan RvM en DNA, meetbare en verifieerbare begrotingen	groot / korte termijn	ATM i.s.m. ROGB, LVV, NH, TCT, OW	SRD 15.000	OvS	

3. ontwikkel financiële mechanismen om vervuiling en aantasting van biodiversiteit tegen te gaan	technische en juridische expertise; consultaties, consultant	milieuheffingen / boetes voor vervuiling ontwikkeld	groot tot beperkt / korte-middellange termijn	ATM i.s.m. Fin, ROGB, LVV, NH, TCT, OW	SRD 60.000	OvS, SCF	mede afhankelijk van goedkeuring / bekrachtiging milieu raamwet; gegenereerde inkomsten (uit bijv. boetes, milieu-heffingen) dienen terug te vloeien naar de sector;
4. inventariseer verantwoordelijkheden en taken die gedelegeerd kunnen worden naar stichtingen, autoriteiten, private ondernemingen	technische en juridische expertise; politiek draagvlak; consultaties, consultant	voorstellen voor delegeren van verantwoordelijkheden / taken of privatisering van instituten	groot / korte termijn	ATM i.s.m. RvM, ROGB, LVV, NH, TCT, OW	SRD 45.000	OvS	het genereren van middelen wordt daarmee ook gedelegeerd; biedt mogelijkheid subsidie door OvS te reduceren

Subdoel 8.2: Projectmatige en programma financiering middels bilaterale en multilaterale overeenkomsten en donormiddelen

Naast doorlopende financiering voor lopende activiteiten is financiering nodig voor interventies, eenmalige investeringen, evaluaties en veranderingen, kortweg projecten en programma's die een bepaalde tijdsduur kennen. Hiervoor zijn vele mogelijkheden vanuit de internationale gemeenschap, die beter benut kunnen worden. Het betreft bilaterale en multilaterale mogelijkheden, maar ook financiering vanuit internationale NGO's. Er zal wel rekening gehouden moeten worden met het feit dat er voor het verkrijgen van gelden van grote multilaterale donoren zoals GEF, een lange project cyclus ingezet dient te worden; dat betekent dat er dikwijls jaren zitten tussen het indienen van concept-projecten en het verkrijgen van gelden.

<i>Gewenste acties</i>	<i>Benodigde input</i>	<i>Verwachte output</i>	<i>Belang / Prioriteit</i>	<i>Verantwoordelijkheid</i>	<i>Budget indicatie</i>	<i>Budget bron</i>	<i>Opmerkingen</i>
------------------------	------------------------	-------------------------	----------------------------	-----------------------------	-------------------------	--------------------	--------------------

Overzicht	expertise, politiek draagvlak; lobby	overzicht, financieringsaanvragen, overeenkomsten	groot / kortelange termijn	diverse ministeries, o.m. ATM, ROGB, Fin, BUZA	SRD 270.000	OvS, GEF	lobby dient o.a. via Ambassades te lopen
1. maak een overzicht van financieringsmogelijkheden en voorwaarden c.q. focus / prioriteiten	Technische expertise; consultaties; consultant	overzicht van potentiële financieringsmogelijkheden / voorwaarden / prioriteiten	groot / korte termijn	ATM i.s.m. ROGB, Fin, BUZA	SRD 30.000	OvS	o.a. via Ambassades informeren / lobby
2. dien financieringsaanvragen in bij internationale donoren / NGO's voor financiële en technische ondersteuning bij uitvoering biodiversiteitsgerelateerde programma's en projecten	Uitgewerkte programma's en projecten die biodiversiteit gerelateerd zijn; internationale lobby; output uit 1	goedgekeurde financieringsaanvragen	groot / korte – lange termijn	diverse ministeries / organisaties; o.m. ATM, ROGB, LVV, NIMOS, SBB,	SRD 90.000	OvS, GEF	
3. verken mogelijk-heden financiële ondersteuning vanuit bi-/multilaterale samenwerking	politiek draagvlak; internationale lobby; output uit 1	bi-/multilaterale samenwerkingsovereenkomsten	groot / korte – middellange termijn	BUZA i.s.m. ATM, ROGB, LVV, NH	SRD 150.000	OvS	lobby (o.a.) via Ambassades laten lopen

Subdoel 8.3: Duurzame internationale financiering

Een nieuwe (internationale) ontwikkeling is de mogelijkheid van bi-/multilaterale duurzame financieringsmechanismen waarbij landen worden betaald / gecompenseerd voor behoud en/of duurzaam gebruik van de biodiversiteit. Voorbeelden in dit geval zijn REDD+, revolverende fondsen, compensatie mechanismen voor vervuilers die in het buitenland werkzaam zijn maar wiens vervuiling grensoverschrijdend is. Om in de praktijk aanspraak te kunnen maken op duurzame internationale financiering zal er geïnvesteerd moeten worden in een team dat op internationale fora beweegt, lobby werk doet voor Suriname en nationale voorstellen ontwikkelt. Het kan in de praktijk vele jaren duren voor zo'n team concrete successen boekt; het team zal waarschijnlijk ook ook ondersteund moeten worden door internationale consultants.

Gewenste acties	Benodigde input	Verwachte output	Belang / Prioriteit	Verantwoordelijkheid	Budget indicatie	Budget bron	Opmerkingen
Overzicht	technische expertise; consultants	overzicht en aanbevelingen m.b.t. financieringsmechanismen	groot to actueel beperkt / korte tot lange termijn	BUZA, ATM, ...	SRD 2.445.000	OvS	de overheid zal moeten investeren in een team van lokale experts
1. inventariseer financieringsmechanismen gerelateerd aan biodiversiteit die van toepassing zijn op Suriname	Technische expertise; consultaties; consultant	overzicht van relevante financieringsmechanismen	groot tot beperkt / middellange-termijn	BUZA i.s.m. ATM, ROGB, LVV, NH, OW	SRD 45.000	OvS	mogelijke financieringsmechanismen t.a.v. bossen, water, biodiversiteit en bijdrage aan mondiale instandhouding; link met klimaatverandering
2. internationale lobbying en ontwikkeling van voorstellen	Technische expertise; consultants	aanbevelingen m.b.t. financieringsmechanismen waar Suriname voordeel uit kan halen in relatie tot biodiversiteit	groot / korte to middellange termijn	ATM i.s.m. BUZA	SRD 2.400.000	OvS	de overheid zal moeten investeren in een team van lokale experts om te lobbyen en zaken voor te bereiden / uit te werken

3. test enkele mechanismen in een pilot project en stel deze bij naar lokale standaarden / omstandigheden			actueel beperkt / lange termijn				
4. evalueer bestaande OvS structuren in functie van de mogelijkheid om middelen te mogen genereren en herinvesteren			actueel beperkt / lange termijn				

3.9 Financiële overzicht

Het onderstaande overzicht geeft een samenvatting van de financiële middelen benodigd voor de verschillende doelen, gevolgd door de benodigde middelen per subdoel.

Doelen / subdoelen		Budget (SRD)	Budgetbron
1	Behoud van biodiversiteit	26.670.000	
1.1	Aangepaste nationale wetten en regels voor het behoud van de biodiversiteit binnen en buiten beschermde gebieden	345.000	OvS, SCF, GEF
1.2	De biodiversiteit van Suriname behouden in een adequaat en effectief nationaal stelsel van formeel beschermde gebieden, en in gebieden die buiten dat stelsel vallen	17.715.000	OvS, GEF, SCF, IADB, FAO, CIS, WWF Guianas
1.3	Rationele bestemming en gebruik van land, rekening houdend met behoud biodiversiteit en de impact van rampen	4.650.000	OvS, GEF, IADB en bedrijven
1.4	Verantwoorde mijnbouw, waarbij schade aan milieu en biodiversiteit geminimaliseerd wordt en het milieu wordt hersteld	1.680.000	OvS, WWF Guianas, bedrijven
1.5	Verspreiding van gevaarlijke voorwerpen, stoffen of organismen in natuurlijke ecosystemen beperkt en onder controle	2.280.000	OvS, FAO, GEF
2	Duurzaam gebruik van de biodiversiteit	8.325.000	
2.1	Duurzame visserij in de mariene, estuariene en binnenwateren	2.115.000	OvS, WWF Guianas, FAO
2.2	Duurzame bosbouw - zowel houtkap als oogst van plantaardige niet-hout bosproducten (NTFP) - en bosherstel	1.965.000	OvS, TBI, CIFOR, IADB, WWF Guianas
2.3	Duurzaam gebruik van in het wild levende dieren (op het land)	1.980.000	OvS, OvNL, OvVS, WWF Guianas, ACTO
2.4	Verantwoord toerisme, met name natuur- en ecotoerisme	615.000	OvS, SCF, EU, CIS
2.5	Verantwoorde landbouw, waarbij minder milieu-schade wordt aangericht	405.000	OvS, FAO
2.6	Verantwoorde toepassing van biotechnologie	195.000	OvS, FAO
2.7	Ecosystemen gewaardeerd voor de diensten die ze leveren	1.050.000	GEF

Doelen / subdoelen		Budget (SRD)	Budgetbron
3	Gereguleerde toegang tot genetisch materiaal en geassocieerde traditionele kennis, met eerlijke en rechtvaardige verdeling van voordelen	3.255.000	
3.1	Gereguleerde toegang tot genetisch materiaal in de leefgebieden van Inheems en Marrons, met eerlijke en rechtvaardige verdeling van voordelen die hieruit voortvloeien	2.220.000	OvS, GEF
3.2	Gereguleerde toegang tot genetisch materiaal in overige gebieden, met eerlijke en rechtvaardige verdeling van voordelen die hieruit voortvloeien	480.000	OvS, GEF
3.3	Gereguleerde toegang tot traditionele kennis en eerlijke en rechtvaardige verdeling van de voordelen die hieruit voortvloeien	555.000	OvS, GEF
4	Kennisverwerving door onderzoek en monitoring	28.122.500	
4.1	Kennis verkregen door onderzoek van de biodiversiteit (biologische basiskennis, traditionele kennis, kennis m.b.t. gebruik)	13.910.000	OvS, GEF, SCF, FAO, TBI, ACT, WWF Guianas, CIS, grote bedrijven
4.2	Kennis van trends in de biodiversiteit, en van natuurlijke processen en menselijke activiteiten die er een impact op hebben	13.522.500	OvS, GEF, Wereldbank, UNFCCC, CBD, OvNL, UNDP, CIS, WWF Guianas, bedrijven
4.3	Toegankelijke nationale databestanden over biodiversiteit, met de resultaten van onderzoek en monitoring	690.000	OvS, GEF, SCF
5	Capaciteitsopbouw	9.015.000	
5.1	Generieke capaciteit ontwikkeld	1.050.000	OvS, UNICEF, SCF, OvNL, CBN, SCF
5.2	Relevante ministeries en geassocieerde instituten versterkt	6.555.000	OvS, IDB, GEF, WWF Guianas, SCF, CBN
5.3	Bedrijven ondernemen op maatschappelijk verantwoorde wijze, met in acht name van groene / duurzaamheidsprincipes	585.000	OvS, SCF, bedrijfsfondsen
5.4	Lokale maatschappelijke organisaties en gemeenschappen capabel om hun rol te vervullen in relatie tot biodiversiteit	825.000	OvS, SCF, GEF, WWF Guianas, CBN, TBI

Doelen / subdoelen		Budget (SRD)	Budgetbron
6	Vergroten van het bewustzijn en 'empowerment' door onderwijs en communicatie	8.670.000	
6.1	Nationale bewustzijn vergroot via communicatiecampagne	1.530.000	OvS, UNICEF, bilaterale samenwerking, SCF, GEF, WWF Guianas, CIS, ACT
6.2	Vergroot bewustzijn bij lokale gemeenschappen via onderwijs	5.400.000	UNICEF, OvS, IDB, GEF, CIS, ACT, WWF Guianas, internationale bedrijven
6.3	Vergroot bewustzijn binnen de landbouw- en visserijsector	1.740.000	EU, FAO, OvS
7	Samenwerking op lokaal en internationaal niveau	573.500	
7.1	Lokale samenwerking en participatie gemeenschappen	120.000	OvS, private sector, GEF, NGOs
7.2	Internationale samenwerking	453.500	OvS, IDB, UNDP, ACTO
8	Adequate financiering	2.850.000	
8.1	Doorlopende financiering door OvS, middels gerichte budgettering en subsidies	135.000	OvS, SCF
8.2	Projectmatige en programma financiering middels bilaterale en multilaterale overeenkomsten en donormiddelen	270.000	OvS, GEF
8.3	Duurzame internationale financiering	2.445.000	OvS

4 Vervolgstappen

4.1 Stappenplan

Een decennium geleden is met de hulp van UNDP / UNEP een richtlijn gepubliceerd voor het opstellen van een nationale biodiversiteit strategie en actieplan (*“Guide to Developing a Biodiversity Strategy from a Sustainable Development Perspective”*, September 2000). Het hierin genoemde stappenplan ligt ten grondslag aan de werkwijze die ook in Suriname is gevolgd. De zeven stappen zijn als volgt:

1. De instelling van een stuurgroep;
2. Het schetsen van de nationale biodiversiteit, de actoren en activiteiten;
3. Het opstellen van de Nationale Biodiversiteit Strategie (NBS);
4. Het opstellen van het Nationale Biodiversiteit Actie Plan (NBAP);
5. Uitvoering van het plan door de hiervoor geïdentificeerde actoren;
6. Monitoring en evaluatie; en
7. Rapportage.

Het is duidelijk dat na het opstellen van het NBAP, wat hierbij afgerond is, de uitvoering dient te volgen, en de monitoring en evaluatie daarvan (gedurende 2012-2016), om af te sluiten met een rapportage.

4.2 Prioriteiten en het maken van keuzes

Het mag ook duidelijk zijn dat de in dit actieplan voorgestelde activiteiten niet allen gelijktijdig kunnen worden uitgevoerd. Zeker niet als we bedenken dat deze additioneel zijn ten opzichte van reeds in uitvoering zijnde reguliere activiteiten van degenen die hiermee aan de slag moeten. Beperkte middelen en capaciteit noodzaken tot prioritisering en het maken van keuzes. In de matrices in hoofdstuk 3 is dan ook steeds een indicatie gegeven van het belang (groot of beperkt), dat voornamelijk gebaseerd is op het oordeel van de belanghebbenden. Groot belang wil echter niet zeggen dat de uitvoering ook op korte termijn haalbaar is. Daarom is naast het belang ook een prioriteit of volgorde aangegeven, waarbij de volgende indeling is gehanteerd:

- Korte termijn: uitvoering van actie bij voorkeur aanvangen binnen 2 jaren;
- Middellange termijn: uitvoering aanvangen binnen 2 tot 5 jaren (in de meeste gevallen volgend op andere acties die vooraf gaan op korte termijn); en
- Lange termijn: uitvoering pas gewenst na 5 jaren, na voorafgaande acties.

Dit is echter slechts een indicatie. In de praktijk zal blijken dat er dan nog sprake zal zijn van het maken van keuzes, als gevolg van onvoldoende middelen en capaciteit, of juist als gevolg van veranderde omstandigheden. Hoe hiermee om te gaan in de loop van 2012-2016 is nu moeilijk aan te geven in de context van dit actieplan. Opportunisme, bijvoorbeeld als plotseling zou blijken dat specifieke

fondsen beschikbaar komen voor bepaalde activiteiten, is een zeer pragmatische en dikwijls succesvolle aanpak.

4.3 NBAP inbedden in nationaal beleid

Uit voorgaande hoofdstukken blijkt dat de uitvoering van de acties vraagt om de inzet, waarmee bedoeld wordt de betrokkenheid en actieve participatie, van meerdere ministeries (o.m. ATM, ROGB, LVV, RO, JP, Fin), parastatale organisaties, NGO's, CBO's, vertegenwoordigers van lokale gemeenschappen, en van de private sector. Het huidige NBAP dient dan ook ingebed te worden in het nationaal beleid, om een breed draagvlak voor de uitvoering te kunnen garanderen. Het ministerie van ATM kan op z'n minst twee methodes toepassen om het NBAP te incorporeren in het nationaal beleid: ten eerste het NBAP inpassen in de zogenaamde Groene Ontwikkelingsstrategie voor Suriname (of andere beleidsnota's gericht op groene / duurzame economische ontwikkeling) en ten tweede het inpassen ervan in het nieuwe Ontwikkelingsplan (OP).

4.4 Uitvoering, monitoring en evaluatie

Het is te verwachten dat de snelheid van uitvoering van de voorgestelde acties bepaald zal worden door de hiervoor in Suriname beschikbare capaciteit. Dat capaciteit momenteel onvoldoende aanwezig is in Suriname, werd al duidelijk bij de uitwerking van de doelstelling over capaciteit (zie 3.5). Bij heel wat van de in het actieplan geformuleerde acties wordt ervan uitgegaan dat consultants ingehuurd worden om te helpen bij de uitvoering, dikwijls internationale consultants. Dat laatste is soms onvermijdelijk, maar het blijft van groot belang om ruime aandacht te besteden aan het ontwikkelen van nationale capaciteit, voordat wordt overgegaan tot het uitvoeren van complexe activiteiten. Gebeurt dit niet, dan zou het kunnen leiden tot frustratie van het gehele proces en demotivatie van degenen die ermee belast zijn in ons land.

Zoals blijkt uit het eerder genoemde stappenplan (zie 4.1), moeten de effecten, de impact van ons handelen, beoordeeld worden middels monitoring en evaluatie. Pas dan wordt duidelijk of de uitgevoerde activiteiten ook de gewenste effecten hebben gehad. De gewenste effecten zijn in deze: het effectievere behoud en het duurzamere gebruik van de biodiversiteit, en de billijkere verdeling van voordelen voortvloeiende uit het gebruik van genetisch materiaal en ermee geassocieerde traditionele kennis. Hiervoor zal een reeks van objectief meetbare indicatoren ontwikkeld moeten worden, in principe per doelstelling of zelfs subdoel of actie. Vervolgens zal er een minimum norm afgesproken moeten worden, waar gemeten effecten minimaal aan moeten voldoen.